

Τμήμα Οικονομικών Επιστημών

**MSc law &
economics**

DEPARTMENT of ECONOMICS,
UNIVERSITY of MACEDONIA
and SCHOOL of LAW,
ARISTOTLE UNIVERSITY of THESSALONIKI

**ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**
Νομική Σχολή

**ΔΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ**

**ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ
ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

Διπλωματική Εργασία

**ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΜΑ ΤΩΝ ΜΗ ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕΝΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ
ΣΤΟΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΧΩΡΟ**

Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια : **Δήμητρα Ρακογιάννη**

AM: MLE18008

Εποπτεύων : **Στυλιανός Σ. Φουντάς, Καθηγητής**

Νοέμβριος 2019

Θεσσαλονίκη

Περιεχόμενα

Πίνακας Συντομογραφιών.....	v
Κατάλογος Γραφημάτων.....	v
Κατάλογος Εικόνων.....	v
Κατάλογος Πινάκων.....	v
Περίληψη.....	vi
Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή.....	1
1.1 Ευρωπαϊκή Επισκόπηση.....	1
1.2 Εσωτερικό περιβάλλον-ΜΕΔ στην Ελλάδα.....	4
1.3 Το νομικό καθεστώς γύρω από τα ΜΕΔ.....	6
1.3.1 Νόμος Κατσέλη, Ν. 3869/2010.....	7
1.3.2 Κώδικας Δεοντολογίας Τραπεζών, Ν. 4224/2013.....	9
1.3.3 Ν. 4605/2019.....	11
1.4 Δομή της διπλωματικής εργασίας.....	14
Κεφάλαιο 2: Ανάλυση του Προβλήματος.....	15
2.1 Βιβλιογραφική Επισκόπηση.....	15
2.2 Περιγραφή του Προβλήματος.....	18
2.2.1 Η δομή και λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος.....	18
2.2.2 Πότε ένα δάνειο χαρακτηρίζεται ως μη εξυπηρετούμενο;.....	20
2.2.3 Τα προβλήματα που δημιουργούν τα ΜΕΔ στο τραπεζικό σύστημα και στην κοινωνία.....	21
Κεφάλαιο 3: Οι κυριότερες μακροοικονομικές μεταβλητές που επηρεάζουν το μέγεθος των μη εξυπηρετούμενων δανείων.....	23
3.1 Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ).....	23
3.2 Ανεργία.....	25
3.3 Πληθωρισμός.....	27
3.4 Δημόσιο Χρέος και Κρατικός Προϋπολογισμός.....	29
Κεφάλαιο 4: Μέτρα ρύθμισης και καταστολής του προβλήματος των μη εξυπηρετούμενων δανείων.....	31
4.1 Μια ολοκληρωμένη στρατηγική αντιμετώπισης του φαινομένου.....	31
4.1.2 Εποπτικές πολιτικές.....	32

4.1.3 Μεταρρυθμίσεις των πλαισίων αφερεγγυότητας και είσπραξης οφειλών.....	33
4.1.4 Ανάπτυξη δευτερογενών αγορών.....	35
4.1.5 Μακροπροληπτικές λύσεις.....	35
4.1.6 Άλλα τραπεζικά εργαλεία επίλυσης των ΜΕΔ.....	36
Κεφάλαιο 5: Συμπεράσματα – Επίλογος	39
5.1 Συμπεράσματα.....	39
5.2 Πρόσφατες εξελίξεις.....	40
Βιβλιογραφία- Αρθρογραφία.....	43

Πίνακας Συντομογραφιών

NPL – ΜΕΔ	Non-Performing Loan- Μη εξυπηρετούμενα Δάνεια
ECB – ΕΚΤ	European Central Bank – Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα
GDP – ΑΕΠ	Gross Domestic Product – Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΕΔΠΣ	Εταιρίες Διαχείρισης Περιουσιακών Στοιχείων
ΜΕΑ	Μη Εξυπηρετούμενα Ανοίγματα
ΚΔΤ	Κώδικας Δεοντολογίας Τραπεζών
ΕΕΣ	Εταιρία Ειδικού Σκοπού
ΤτΕ	Τράπεζα της Ελλάδος
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ππ	περιουσιακό στοιχείο

Κατάλογος Γραφημάτων

Γράφημα 1 Η διαχρονική εξέλιξη των NPL στην Ελλάδα.....	5
Γράφημα 2 Η εξέλιξη των ΑΕΠ – ΜΕΔ στην Ελλάδα.....	24
Γράφημα 3 Η εξέλιξη Ανεργίας- ΜΕΔ στην Ελλάδα.....	26
Γράφημα 4 Η εξέλιξη Πληθωρισμού- ΜΕΔ στην Ελλάδα.....	28
Γράφημα 5 Η εξέλιξη Δημοσίου Χρέους- ΜΕΔ στην Ελλάδα.....	30

Κατάλογος Εικόνων

Εικόνα 1 Τα NPL στην Ευρώπη πριν και μετά την κρίση.....	3
Εικόνα 2 Τα NPL στην Ευρώπη 2017.....	4
Εικόνα 3 Δομή χρηματοπιστωτικού συστήματος.....	19
Εικόνα 4 Strategy to Address the Obstacles to NPL Resolution.....	32

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1 Βήματα Ν.3869/2010.....	8
Πίνακας 2 Στάδια Ν.4224/2013.....	10
Πίνακας 3 Στάδια Ν.4605/2019.....	12

Περίληψη

Το παγκόσμιο οικονομικό περιβάλλον, μέχρι και τις αρχές του 2007, λειτουργούσε σε ένα άκρως αισιόδοξο πλαίσιο και κλίμα ευημερίας. *«Αξίζει να σημειωθεί πως, την περίοδο 2002-2007 καταγράφηκε η υψηλότερη μέση παγκόσμια ανάπτυξη των τελευταίων 40 ετών.»*¹ Η άνθιση που γνώρισε ο χρηματοοικονομικός τομέας, από το 1980 και έπειτα, ήταν τόσο μεγάλη που η συνεισφορά του στον παγκόσμιο ρυθμό ανάπτυξης συνεχώς και αυξανόταν. Η κατάργηση των οικονομικών συνόρων απελευθέρωσε την κίνηση κεφαλαίου, αγαθών και υπηρεσιών, καθιστώντας όμως τους παίκτες της διεθνής σκακιέρας εύάλωτους σε οικονομικούς και χρηματοπιστωτικούς κινδύνους και δεν άργησε η στιγμή που ήρθαν αντιμέτωποι με αυτόν τον φόβο.

Η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση του 2007 ξεκίνησε από την αγορά στεγαστικών δανείων χαμηλής πιστοληπτικής αξιολόγησης στις ΗΠΑ. Σύντομα, όμως, το πρόβλημα πήρε παγκόσμιες διαστάσεις. Στις αρχές του 2008, η παγκόσμια οικονομία περιγράφονταν από επιβραδυντικούς ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης. Οι πρακτικές που υιοθετήθηκαν, την προηγούμενη περίοδο, για την διαχείριση των επικίνδυνων περιουσιακών στοιχείων που εμφάνιζαν στους ισολογισμούς τους μεγάλοι οργανισμοί, πουλήθηκαν σε επενδυτές, ιδιώτες, τράπεζες και αμοιβαία κεφάλια ανά τον κόσμο. Η διάχυση του κινδύνου λειτούργησε σαν τροχοπέδη στην έξοδο από το φαύλο κύκλο της ύφεσης, έχοντας σαν αποτέλεσμα να κλονιστούν τόσο τα επίπεδα παραγωγής όσο και οι ροές του εμπορίου σε παγκόσμια κλίμακα.² Οι συνέπειες για την πραγματική οικονομία έγιναν άμεσα αντιληπτές, με τους δημοσιονομικούς και χρηματοοικονομικούς δείκτες να αγγίζουν ποσοστά τα οποία θύμισαν πολλά από το Κραχ του 1929. Η συνεχόμενη αύξηση της ανεργίας, οι αρνητικοί ρυθμοί ανάπτυξης του εμπορίου, η πτώση της κατανάλωσης, η υποτίμηση νομισμάτων, οι πληθωριστικές πιέσεις και η χειροτέρευση της ποιότητας των τραπεζικών χαρτοφυλακίων είναι μερικές από τις επιπτώσεις της πρόσφατης οικονομικής ύφεσης, που επηρέασαν τις περισσότερες χώρες του πλανήτη.

Ίσως, όμως, το σημαντικότερο πρόβλημα των τελευταίων χρόνων είναι ο συνεχώς

---

¹ Χαρακτηριστικά, το 2007, το 25,3% της συνολικής παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας παράγονταν στις ΗΠΑ, το 29,9% στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 27 χωρών, το 7,8% στην Ιαπωνία, το 13,1% στις τέσσερις μεγάλες αναδυόμενες χώρες, Βραζιλία, Ρωσία, Κίνα και Ινδία, και το 23,9% από τις υπόλοιπες οικονομίες. (Καραμούζης & Χαρδούβελης, 2011)

² Με άλλα λόγια, τα ενυπόθηκα δάνεια βγήκαν από τους ισολογισμούς των οργανισμών που τα είχαν εκδώσει και ανακατασκευάστηκαν από άλλους διαμεσολαβητές προκειμένου να πουληθούν σε επενδυτές με τη μορφή δομημένων προϊόντων. (Philippe Askenazy & Daniel Cohen, 2010)

αυξανόμενος όγκος των μη εξυπηρετούμενων δανείων (ΜΕΔ)³ στους τραπεζικούς ισολογισμούς. Σύμφωνα με τα δεδομένα της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας,⁴ € 1 Τρις ή διαφορετικά πάνω από το 9% του ΑΕΠ(Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν) είχαν ανέλθει τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια στο σύνολο των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 2012. Τον Δεκέμβριο του 2017 καταγράφηκε μια μείωση της τάξεως του 25%, με το μέγεθος των ΜΕΔ να υπολογίζετε στα € 800 δις. Σε μακροοικονομικό επίπεδο, η σπουδαιότητα του προβλήματος των ΜΕΔ έγκειται στην διακράτηση χαμηλής ποιότητας περιουσιακών στοιχείων στους τραπεζικούς ισολογισμούς, γεγονός που συνδέεται με υψηλές κεφαλαιακές προβλέψεις επί των κινδύνων που εμπεριέχουν τα στοιχεία αυτά. Άμεση συνέπεια αποτελεί η μείωση της κερδοφορίας των τραπεζών εξαιτίας του περιορισμού των πιστώσεων που χορηγούν στην οικονομία, με αποτέλεσμα την συγκράτηση του ρυθμού ανάπτυξης, γεγονός το οποίο δυσχεραίνει την έξοδο από τον φαύλο κύκλο της ύφεσης.

Σε εθνικό επίπεδο τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια αποτελούν μια πληγή της οικονομίας που χρίζει άμεση θεραπεία. Παράλληλα, η διακύμανση του ποσοστού των NPL(Non-Performing Loan) παρουσιάζει έντονη ανομοιογένεια στον Ευρωπαϊκό χώρο. Η Ελλάδα και η Κύπρος πρωταγωνιστούν ψηλά στους πίνακες κατάταξης με ποσοστά που ξεπερνούν το 40% ως προ το σύνολο των χορηγήσεων την περίοδο του 2015. Τέσσερα χρόνια αργότερα, στις αρχές του 2019, η εικόνα παραμένει το ίδιο δραματική για την εθνική οικονομία , με ποσοστά που αγγίζουν το 45% ως προς το σύνολο των χορηγήσεων. Ακολουθούν οικονομίες με σοβαρά προβλήματα όπως Ισπανία, Πορτογαλία, Κροατία και Βουλγαρία οι οποίες εμφανίζουν NPL μεταξύ 10%-20% και ενώ ο μέσος όρος των κρατών-μελών της ΕΕ κυμαίνεται στο 4% με 5%.⁵

Η παρούσα διπλωματική εργασία επιχειρεί να εντοπίσει τους καθοριστικούς παράγοντες, τόσο σε μικροοικονομικό όσο και σε μακροοικονομικό επίπεδο, οι οποίοι οδήγησαν στην εκτόξευση των NPL στο Ευρωπαϊκό και εθνικό περιβάλλον. Καταλήγοντας, στα μέτρα και στις πολιτικές που πρέπει να εφαρμοστούν, σε εθνικό και Ευρωπαϊκό επίπεδο, για την καταστολή του φαινομένου των μη εξυπηρετούμενων δανείων.

³ Στα μη εξυπηρετούμενα δάνεια (ΜΕΔ) περιλαμβάνονται δάνεια με καθυστέρηση μεγαλύτερη των 90 ημερών και δάνεια αβέβαιης είσπραξης χωρίς την ρευστοποίηση εξασφάλισης, ανεξαρτήτως ημερών καθυστέρησης(Εκτελεστικός κανονισμός (ΕΕ) 680/2014 Της Επιτροπής, Παράρτημα V, όπως αντικαταστάθηκε από Εκτελεστικό Κανονισμό (ΕΕ) 1627/2018, Παράρτημα III, Μέρος2, 213-239).

⁴ <https://www.ebf.eu/wp-content/uploads/2018/09/Banking-in-Europe-2018-EBF-Facts-and-Figures.pdf>

⁵ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/ip049_en_1_npls.pdf

Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή

Η παρούσα διπλωματική εργασία επιχειρεί αφενός να ερευνήσει τους καθοριστικούς παράγοντες που επηρεάζουν την εξέλιξη του φαινομένου των NLP και αφετέρου να προτείνει τρόπους και μέτρα διαχείρισης του. Η αντιμετώπιση των «κόκκινων δανείων» απαιτεί την συνδρομή πολλών και διαφορετικών παραγόντων όπως οικονομικών, νομικών, δικαστικών, πολιτικών καθώς επίσης και ζητημάτων που σχετίζονται με την διοίκηση των τραπεζών (την ποιότητα της διαχείρισης και την ροπή απέναντι στον κίνδυνο) και το φορολογικό καθεστώς. Η εργασία βασισμένη στην διεθνή αρθρογραφία και βιβλιογραφία στοχεύει να εντοπίσει τις αιτίες που τροφοδότησαν την έξαρση του φαινομένου, το οποίο γεννά σοβαρά προβλήματα στον τραπεζικό τομέα και στην οικονομία εν γένει.

Στην ενότητα 1.1 γίνεται μια επισκόπηση του Ευρωπαϊκού περιβάλλοντος. Η ενότητα 1.2 περιγράφει την εγχώρια εικόνα του προβλήματος-εσωτερικό περιβάλλον. Ακολουθεί η ενότητα 1.3 στην οποία αναλύεται το νομικό πλαίσιο που έχει δημιουργηθεί γύρω από τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια. Η διάρθρωση της παρούσας εργασίας παρουσιάζεται στην τελευταία ενότητα 1.4 του κεφαλαίου αυτού.

1.1 Ευρωπαϊκή επισκόπηση

Κατά την διάρκεια της προηγούμενης δεκαετίας, η ποιότητα των τραπεζικών χαρτοφυλακίων διατηρούνταν σε σχετικά σταθερά επίπεδα στις περισσότερες Ευρωπαϊκές οικονομίες, μέχρι που η οικονομική κρίση του 2007-2008 χτύπησε την διεθνή χρηματοοικονομική κοινότητα. Έκτοτε, η ποιότητα των περιουσιακών στοιχείων που διακρατούν οι τράπεζες έχει χειροτερεύσει, γεγονός που συνδέεται άρρηκτα με την πτωτική πορεία που βρίσκεται ο οικονομικός κύκλος των περισσότερων χωρών τα τελευταία χρόνια. Η παρουσία και η ένταση του φαινομένου μπορεί τώρα να έχει συγκεντρώσει την προσοχή των εθνικών αρχών και των Ευρωπαϊκών θεσμών, παρόλα αυτά δεν ήταν άγνωστο στην οικονομική ιστορία των χωρών. Το βασικότερο, όμως, στοιχείο που καθιστά τα NPL τα τελευταία χρόνια της κρίσης μείζον οικονομικό και πολιτικό ζήτημα της ΕΕ είναι ότι αυξάνουν το κόστος δανειοδότησης των τραπεζών ενώ παράλληλα μειώνουν την ρευστότητα τους. Αυτό συνεπάγεται μείωση ακόμη και

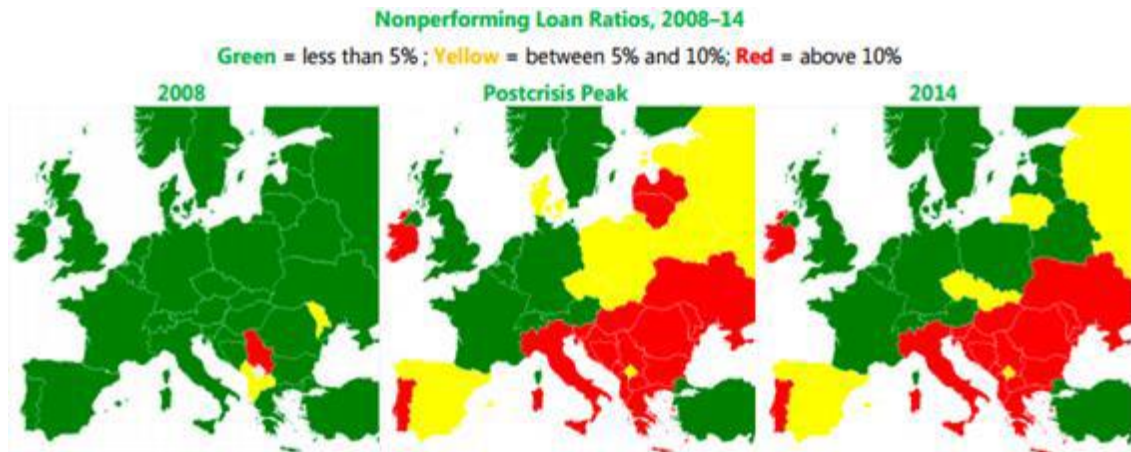

πάγωμα των νέων επενδύσεων με αποτέλεσμα οι τραπεζικοί ισολογισμοί να εμφανίζονται ζημιογόνοι. Οι ζημίες αυτές καλούνται τις περισσότερες των περιπτώσεων να καλυφθούν με δημόσιο χρήμα, γεγονός που σημαίνει αύξηση της φορολογίας των καταναλωτών, που είδη έχουν δει μειώσεις στα εισοδήματά τους, με αποτέλεσμα η οικονομία να έχει πέσει σε έναν φαύλο κύκλο. Δηλαδή, οι χρηματικές υποχρεώσεις των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων ολοένα και αυξάνονται ενώ τα εισοδήματά τους συνεχώς και συρρικνώνονται.

Σύμφωνα με την εικόνα 1, η οποία απεικονίζει την διαχρονική εξέλιξη των NPL, γίνεται φανερό πως το 2008 η πλειοψηφία των χωρών της ΕΕ εμφάνιζε ποσοστά μη εξυπηρετούμενων δανείων εξαιρετικά χαμηλά, κάτω του 5%. Το πράσινο χρώμα καλύπτει σχεδόν όλες τις περιοχές του χάρτη. Από το 2012 και έπειτα η εικόνα αλλάζει και στο χάρτη το κυρίαρχο χρώμα γίνεται το κόκκινο. Οι χώρες της Μεσογείου και των Βαλκανίων είναι αυτές στις οποίες παρουσιάζετε ο κύριος όγκος του προβλήματος με το ποσοστό των κόκκινων δανείων να ξεπερνά το 10%. Στην αντίπερα όχθη, βρίσκονται οι χώρες της κεντρικής και βόρειας Ευρώπης όπου τα ποσοστά των NPL διατηρούνται σε σχετικά σταθερά και χαμηλά επίπεδα γύρω στο 5%-10%. Δύο χρόνια αργότερα, το 2014, η ανοδική πορεία στα μεγέθη των μη εξυπηρετούμενων δανείων εξακολουθεί να δημιουργεί προβλήματα κυρίως στην νοτιοανατολική Ευρώπη δηλαδή στις χώρες που επλήγησαν βαθύτερα από την οικονομική κρίση. Ενώ, οι χώρες του πυρήνα της Ευρώπης φαίνεται να έχουν διαχειριστεί αποτελεσματικότερα τις όποιες δυσκολίες και προβλήματα ανάκυψαν στην περίοδο της ύφεσης.

Ειδικά, κατά την διάρκεια της κρίσης δημιουργήθηκαν τρεις οντότητες με σκοπό την διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων περιουσιακών στοιχείων που διακρατούσαν οι τράπεζες στους ισολογισμούς τους. Πιο συγκεκριμένα, η NAMA (national asset management agency) ήταν η πρώτη «κακή τράπεζα» που δημιουργήθηκε στα τέλη του 2009 στην Ιρλανδία, έχοντας ως στόχο την πώληση των επισφαλών απαιτήσεων που διακρατούσαν οι τράπεζες στους ισολογισμούς τους. Επίσης, η Sareb (management company for assets arising from the restructuring of the banking sector) δημιουργήθηκε, στα τέλη του 2012 στην Ισπανία, με σκοπό την πώληση των «κακών» περιουσιακών στοιχείων των Ισπανικών τραπεζών. Η τελευταία οντότητα είναι η FMS-WM (FMS Wertmanagement), η οποία δημιουργήθηκε το 2010 στην Γερμανία με σκοπό και αυτή να διαχειριστή τα μη εξυπηρετημένα στοιχεία των Γερμανικών τραπεζών.⁶

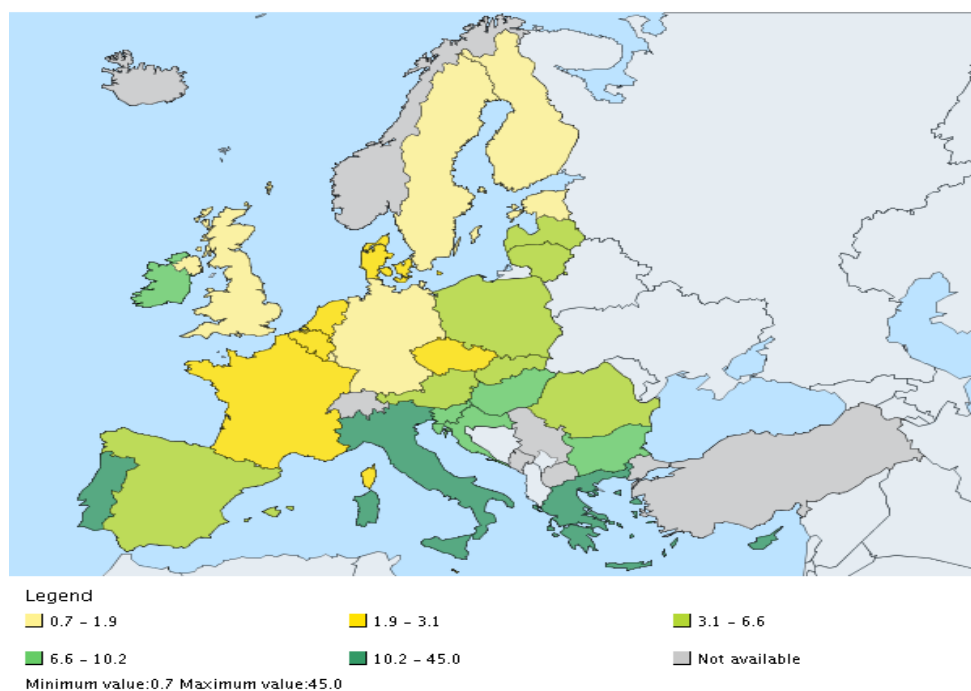
⁶ <http://www.politico.eu/wp-content/uploads/2015/10/MoodysBad-Banks.pdf>

Εικόνα 1 Τα NPL στην Ευρώπη πριν και μετά την κρίση
 Πηγή World Bank

Συμπερασματικά, φαίνεται πως το πρόβλημα των κόκκινων δανείων έχει αντιμετωπιστεί ,στο σύνολο του Ευρωπαϊκού χώρου, όπως μαρτυρούν τα πρόσφατα διαθέσιμα δεδομένα του 2017, εικόνα 2. Συγκεκριμένα, οι χώρες των Βαλκανίων, που το 2014 ο όγκος των μη εξυπηρετούμενων δανείων τους είχε ξεπεράσει το 20%, τρία χρόνια αργότερα τα ποσοστά των NPL έχουν σημειώσει αισθητή μείωση και περιγράφονται πλέον με μονοψήφια ποσοστά. Επίσης, τα περισσότερα κράτη της Μεσογείου έχουν λάβει μέτρα ρύθμισης και καταστολής του προβλήματος, καθώς σύμφωνα με τα τελευταία οικονομικά αποτελέσματα οι μειώσεις στα NPL είναι φανερές, δίνοντας πιο ευνοϊκές προβλέψεις στην εξέλιξη του φαινομένου. Σε αντίθετη τροχιά δείχνουν να κινούνται τα πράγματα για την Ελληνική και Κυπριακή οικονομία όπου τα ποσοστά των NPL ακολουθούν μια άκρως επικίνδυνη ανοδική τάση. Η εικόνα 2 απεικονίζει την πρόσφατη πορεία των μη εξυπηρετούμενων δανείων στην Ευρωπαϊκή κοινότητα.

Gross non-performing loans, domestic and foreign entities - % of gross loans

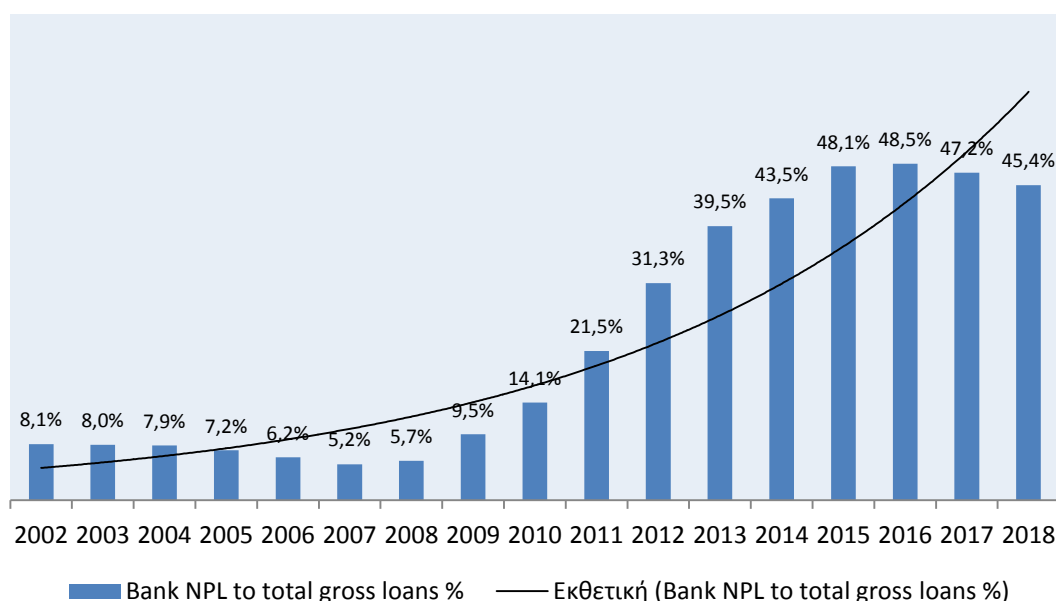
Εικόνα 2 Τα NPL στην Ευρώπη 2017

Πηγή Eurostat

1.2 Εγχώριο περιβάλλον- NPL στην Ελλάδα

Όσον αφορά το εσωτερικό περιβάλλον, η ελληνική οικονομία παρουσίασε θετικό ρυθμό μεγέθυνσης 1,3% το πρώτο τρίμηνο του 2019, σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2018, συνεχίζοντας την ανοδική της πορεία αν και με μειούμενο ρυθμό. Αξίζει, να σημειωθεί πως οι επενδύσεις κατέγραψαν αύξηση της τάξεως του +7,9% σε ετήσια βάση όπως επίσης ότι ο συνολικός δανεισμός του ιδιωτικού τομέα (νοικοκυριά και επιχειρήσεις) από τα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα συνεχίζει την καθοδική του πορεία, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η [Έκθεση του Β τριμήνου του 2019](#) που δημοσίευσε το Γραφείο Προϋπολογισμού της Βουλής. Η θετική πορεία που φαίνεται να κινείτε η ελληνική οικονομία, όπως παρουσιάζουν τα οικονομικά στοιχεία, ενδέχεται να δεχτεί κραδασμούς καθώς το οικονομικό κλίμα σε ευρωπαϊκό επίπεδο καταγράφει ύφεση. Πιο αναλυτικά, η ρευστότητα που χαρακτηρίζει τον παγκόσμιο ρυθμό οικονομικής ανάπτυξης σε συνδυασμό με την αστάθεια που επικρατεί στην Ευρώπη, με πιο σημαντικό το ενδεχόμενο μιας άτακτης εξόδου του Ηνωμένου Βασιλείου από την ΕΕ, είναι πιθανό να επηρεάσουν αρνητικά την εγχώρια οικονομία πλήττοντας τα επίπεδα του ΑΕΠ μέσω των εξαγωγών. Επιπλέον, η ομαλή υποχώρηση του κόστους

δανεισμού για το Ελληνικό Δημόσιο και κατ' επέκταση για τον ιδιωτικό τομέα, ενδεχομένως, να μεταβληθούν λαμβάνοντας κανείς υπόψη την αβεβαιότητα που περιγράφει τις τάσεις στις διεθνείς κεφαλαιαγορές και την έντονη αποστροφή του κινδύνου που τείνει να χαρακτηρίζει το τελευταίο διάστημα τους διεθνείς επενδυτές. Η εικόνα που σκιαγραφεί την Ελληνική οικονομική πραγματικότητα συνομολογεί στο να τεθεί σε τροχία σταθερότητας και ευστάθειας ο χρηματοπιστωτικός τομέας, μέσω της εξυγίανσης του χαρτοφυλακίου των πιστώσεων από τα κόκκινα δάνεια, ώστε να σταθεί αρωγός στον θετικού ρυθμού μεγέθυνσης της εγχώριας οικονομίας.

Γράφημα 1 Η διαχρονική εξέλιξη των NPL στην Ελλάδα

Πηγή Τράπεζα της Ελλάδος

Το γράφημα 1, για την δημιουργία του οποίου χρησιμοποιήθηκαν δεδομένα της [Τράπεζα της Ελλάδος](#), απεικονίζει την διαχρονική εξέλιξη του φαινομένου των κόκκινων δανείων στην Ελλάδα. Τα στοιχεία αφορούν την τιμή του δείκτη των ΜΕΔ όπως αυτή καταγράφηκε για τον μήνα Δεκέμβριο κάθε έτους. Μέχρι και το τέλος της πρώτης δεκαετίας του 2000, τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια διατηρούνταν σε εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα όπως συνέβαινε και στην υπόλοιπη Ευρώπη. Το ξέσπασμα, όμως, της κρίσης αποτέλεσε το ερέθισμα που τροφοδότησε την έξαρση του φαινομένου, καθώς από το 2010 και έπειτα η αύξηση του μεγέθους των κόκκινων δανείων είναι έντονη, όπως, φανερώνει και η καμπύλη της τάσης που έχει ο δείκτης μέσα στα χρόνια. Αξίζει

να σημειωθεί, πως λίγο πριν η κρίση χτυπήσει την ελληνική οικονομία, δηλαδή την περίοδο 2006-2008, ο δείκτης των ΜΕΔ κινήθηκε με μειούμενο ρυθμό αγγίζοντας ποσοστά μικρότερα συγκριτικά και με την προ-κρίσης εποχή. Το πρόβλημα των ΜΕΔ έχει εγείρει την ανησυχία τόσο των εθνικών αρχών όσο και των Ευρωπαϊκών θεσμών, καθώς αποτελεί τροχοπέδη για την ανάπτυξη και την μεγέθυνση της οικονομίας, με αποτέλεσμα η έξοδος από την ύφεση να καθίσταται ακόμη πιο δύσκολη και επώδυνη διαδικασία.

Σύμφωνα, μάλιστα, με την Έκθεση που δημοσίευσε το Γραφείο Προϋπολογισμού της Βουλής⁷, για το πρώτο τρίμηνο του 2019, η διόγκωση του ιδιωτικού χρέους, ήτοι οι ληξιπρόθεσμες χρηματικές οφειλές⁸ προς τράπεζες/ασφαλιστικούς οργανισμούς/εφορία ακόμη και προς την ΔΕΗ, τα χρόνια της κρίσης προβλέπετε πως θα ξεπεράσει το μέγεθος του Δημοσίου χρέους. Τον Δεκεμβρίου του 2018 το ύψος των ΜΕΔ διαμορφώθηκε στα 81,8 δισεκ. ευρώ⁹, ενώ σε σχέση με τον Δεκέμβριο του προηγούμενου έτους σημειώθηκε μείωση κατά 12,7 δισεκ. ευρώ και κατά περίπου 25,4 δισεκ. ευρώ σε σχέση με τον Μάρτιο του 2016, σύμφωνα με την Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2018. Κρίνεται, επομένως, επιτακτική η ανάγκη διαχείρισης του προβλήματος των κόκκινων δανείων για να κατορθώσει η ελληνική οικονομία να επανέλθει σε βιώσιμη τροχιά ανάκαμψης.

1.3 Το νομικό καθεστώς γύρω από τα NPL

Στην ενότητα αυτή γίνεται αναφορά στο νομικό καθεστώς που πλαισιώνει την διαδικασία αναγνώρισης, ρύθμισης και επίλυσης των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Σε εθνικό επίπεδο υπάρχουν τρία βασικά νομοθετικά κείμενα, ο Νόμος Κατσέλη (Ν.3869/2010), ο Κώδικας Δεοντολογίας Τραπεζών (Ν.4224/2013) και ο Ν.4605/2019. Σε πρώτο επίπεδο επιχειρείται η περιγραφή του κάθε νόμου, τονίζοντας τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα τόσο από πλευράς δανειολήπτη όσο και από πλευράς δανειστή/πιστωτικού ιδρύματος. Η ανάλυση εμπεριέχει πίνακες με τα βήματα

---

⁷ <http://www.pbo.gr/el-gr/%CE%94%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%83%CE%B9%CE%B5%CF%8D%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82/%CE%A4%CF%81%CE%B9%CE%BC%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%B1%CE%AF%CE%B5%CF%82-%CE%95%CE%BA%CE%B8%CE%AD%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82/%ce%ad%ce%ba%ce%b8%ce%b5%cf%83%ce%b7-%ce%b1-%cf%84%cf%81%ce%b9%ce%bc%ce%ae%ce%bd%ce%bf%cf%85-2019>

⁸ Στην Έκθεση Α τριμήνου 2019 αναφέρεται πως το συνολικό ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο στο τέλος του πρώτου τριμήνου του 2019, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΑΑΔΕ, διαμορφώθηκε στα 104,3 δις ευρώ, αυξημένο κατά 2,67 δις ευρώ σε σχέση με το πρώτο τρίμηνο του 2018. Ωστόσο σε σύγκριση με το τέλος του 2018 διαπιστώνεται μείωση του συνολικού ληξιπρόθεσμου υπολοίπου κατά 49,81 εκατ. Ευρώ.

⁹ Αφορά τα εντός ισολογισμού στοιχεία. Αν συμπεριληφθούν και τα εκτός ισολογισμού, το αντίστοιχο μέγεθος διαμορφώνεται σε 83,6 δισεκ. ευρώ. (Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2018)

που απαιτούνται ώστε οι οφειλέτες να επωφεληθούν του ρυθμιστικού πλαισίου που ορίζουν οι κείμενες νομοθετικές διατάξεις.

1.3.1 Νόμος Κατσέλη, Ν. 3869/2010

Ο Νόμος Κατσέλη (Νόμος Σταθάκη) ([ΦΕΚ Α 130/3.8.2010](#)) είναι ένα πλήρες πλαίσιο δικαστικής και προδικαστικής ρύθμισης οφειλών και ταυτόχρονα αποτέλεσε το πρώτο νομοθετημένο κείμενο που παρείχε ένα δίκτυ ασφαλείας της κύριας κατοικίας και των περιουσιακών στοιχείων των νοικοκυριών και των ελεύθερων επαγγελματιών που αποδεδειγμένα δεν μπορούν να πληρώσουν τις οφειλές τους. Το πλαίσιο του αναθεωρημένου Ν.3869/2010 περιλαμβάνει φυσικά πρόσωπα και πρώην εμπόρους, που κατά το χρόνο υποβολής της αίτησης υπαγωγής έχουν χάσει την πτωχευτική ιδιότητα και δεν τελούν υπό πτώχευση, οι οποίοι έχουν περιέλθει ,χωρίς δόλο, σε μόνιμη και γενική αδυναμία πληρωμής χρηματικών οφειλών εξαιτίας της κρίσης. Στο πεδίο εφαρμογής του παρόντα νόμου εμπίπτει το σύνολο των ιδιωτικών οφειλών¹⁰ προς ιδιώτες (π.χ. πιστωτικά ιδρύματα) όπως επίσης και οι βεβαιωμένες οφειλές προς την φορολογική διοίκηση/εφορία, τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) και τους οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης(ΟΓΑ, ΤΕΒΕ, ΤΣΑ).

Αναλυτικότερα, τα εμπλεκόμενα μέρη, οφειλέτης και δανειστής, επιδιώκουν την εξεύρεση λύσης μέσω της διαμεσολάβησης σε πρώτο επίπεδο. Αν η προσπάθεια αναζήτησης συμβατής λύσης μέσω της μεσολάβησης δεν ευοδωθεί, ο υπόχρεος καταθέτει αίτηση¹¹ προς το αρμόδιο Ειρηνοδικείο της περιφέρειας στην οποία έχει την κατοικία του. Το δικαστήριο αφού εξετάσει τον φάκελο με τα επισυναπτόμενα δικαιολογητικά έγγραφα προβαίνει στην κοινοποίηση της απόφασής, μέσω της οποίας ορίζετε το ύψος της συμφωνηθείσας μηνιαίας δόσης που υποχρεούται να καταβάλει ο οφειλέτης απέναντι σε όλους τους πιστωτές που περιλαμβάνει η αίτηση.

Για τον προσδιορισμό του ύψος της δόσης, λαμβάνονται υπόψη οι δαπάνες εύλογης διαβίωσης που έχει ορίσει η Τράπεζα της Ελλάδος και δεν μπορεί να είναι λιγότερο των €40/μηνιαίως και τουλάχιστον να καλύπτει το 10% της τελευταίας ενήμερης δόσης. Στην περίπτωση που ο διακανονισμός που έχει ορισθεί αθετηθεί, γιατί ο οφειλέτης δεν έχει καταβάλει την δόση τριών μηνών είτε διαδοχικών είτε μη, τίθεται έκπτωτος και

¹⁰ ΑΡΘΡΟ 1 ΠΑΡ.2 Ν.3869/2010

¹¹ ΑΡΘΡΟ 4 ΠΑΡ.1 Ν.3869/2010

βγαίνει εκτός του πλέγματος προστασίας κατά των καταδιωκτικών μέτρων από τους πιστωτές. Η οφειλή επανέρχεται στο ποσό πριν την αίτηση, δηλαδή γίνεται αναδρομική χρέωση των τόκων για όλο το ύψος της υποχρέωσης του¹².

Ο πίνακας 2 που ακολουθεί παρουσιάζει συνοπτικά τα βήματα και τις ενέργειες του δανειολήπτη για την ένταξη του στο καθεστώς προστασίας της πρώτης κατοικίας του.

Πίνακας 1 Βήματα Ν.3869/2010

Βήματα	Ενέργειες
Βήμα 1	Αίτηση χορήγησης βεβαίωσης οφειλών προς τα πιστωτικά ιδρύματα και τους δημόσιους φορείς απέναντι στους οποίους έχουν βεβαιωθεί ληξιπρόθεσμες οφειλές
Βήμα 2	Προδικαστικός συμβιβασμός-Μεσολάβηση
Βήμα 3	Έλεγχος της αίτησης από το Ειρηνοδικείο όσον αφορά την πληρότητα των απαιτούμενων εγγράφων
Βήμα 4	Αίτηση δικαστικού συμβιβασμού
Βήμα 5	Κοινοποίηση προσωρινής απόφασης ή επικύρωσης συμβιβασμού
Βήμα 6	Εκδίκαση της συζήτησης-οριστική απόφαση
Βήμα 7	Έκπτωση του οφειλέτη από την δικαστική ρύθμιση, αν κριθεί απαραίτητο λόγω των περιστάσεων-μη έγκαιρη καταβολή της δόσης.

Συμπεράσματα για τον Ν.3869/2010

Ο Ν. Κατσέλη (Ν. Σταθάκη) σύμφωνα με την τελευταία τροποποίηση που δέχτηκε, αποτέλεσε το μοναδικό νομικό κείμενο που προστάτευε την πρώτη κατοικία μέχρι και την 28^η Φεβρουαρίου 2019 . Η εφαρμογή, όμως, του νόμου ήταν μια ιδιαίτερα δαπανηρή διαδικασία, επιβαρύνοντάς τόσο το ελληνικό δημόσιο αλλά κυρίως τους δανειολήπτες. Το εμπόδιο αυτό αντιμετωπίστηκε σε κάποιον βαθμό εξαιτίας της παροχής συμβουλευτικής υποστήριξης από δημόσιους φορείς¹³, χωρίς αυτό βέβαια να συνεπάγεται την αποφυγή εξόδων για την νομική τους παρουσία στην δικαστική

¹² ΑΡΘΡΟ 11 ΠΑΡ.2 Ν.3869/2010

¹³ Στο πλαίσιο του προδικαστικού συμβιβασμού, ο οφειλέτης δύναται να ζητά τη συμβουλευτική συνδρομή του Συνηγόρου του Καταναλωτή, της Επιτροπής Φιλικού Διακανονισμού που προβλέπεται στο άρθρο 11 του Ν. 2251/1994 (Α' 191) της Ένωσης Καταναλωτών που είναι εγγεγραμμένη στο Μητρώο που προβλέπεται στην παρ. 4 του άρθρου 10 του Ν. 2251/1994 ή του Μεσολαβητή Τραπεζικών Επενδυτικών Υπηρεσιών ή δικηγόρου, όπως αναφέρετε στο άρθ. 2παρ.1 του ν.3869/2010.

διαδικασία.

Επιπροσθέτως, οι λεγόμενοι στρατηγικοί κακοπληρωτές, οι οποίοι αποτελούν ένα μεγάλο κομμάτι του συνόλου των οφειλετών, ευεργετούνταν των διατάξεων του νόμου πληρώνοντάς εξαιρετικά χαμηλές δόσεις ή σε πολλές περιπτώσεις οι τράπεζες προβαίνουν σε γενναίο κούρεμα της υποχρέωσης. Από την άλλη πλευρά, οι διατάξεις του νόμου πρόσφεραν ιδιαίτερα ευνοϊκή μεταχείριση σε δανειολήπτες και μικροοφειλέτες ,κάτω των € 20χιλ., με μηδενικά εισοδήματα και χωρίς περιουσιακά στοιχεία. Σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου το αρμόδιο δικαστήριο ορίζει δόσεις λαμβάνοντας υπόψη την διαφορά των εισοδημάτων από τις εύλογες δαπάνες διαβίωσης ,ενώ ταυτόχρονα ζητούν να επιδικαστεί σημαντική ή πλήρης διαγραφή του υπολοίπου.

1.3.2 Κώδικας Δεοντολογίας Τραπεζών, Ν. 4224/2013

Κατά την εφαρμογή του παλαιότερου κώδικα επισημάνθηκαν/ εντοπίστηκαν πολλά πρακτικά προβληματικά σημεία γεγονός που σηματοδότησε την ανάγκη για αναθεώρηση του νομικού κειμένου. Ο [νέος κώδικας της Τράπεζας της Ελλάδας](#) που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα της κυβερνήσεως ([ΦΕΚ Β' 2376/2.8.2016](#)) θεσπίστηκε κατ' εφαρμογή της παρ.2 του άρθρου 1 του ν.4223/2013 και σκοπό έχει να παράσχει στον τραπεζικό τομέα τις κατευθυντήριες γραμμές για την διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων ιδιωτικών οφειλών. Η ΤτΕ με την [ΠΕΕ 42/30.05.2014](#)¹⁴ παράσχει τις γενικές αρχές συμπεριφοράς και ενθαρρύνει την υιοθέτηση βέλτιστων πρακτικών στα εποπτευόμενα από αυτή πιστωτικά ιδρύματα για τον σχεδιασμό και την αξιολόγηση βιώσιμων τύπων ρύθμισης. *«Στον ΚΔΤ περιλαμβάνονται διατάξεις σχετικά με τις διαδικασίες αξιολόγησης κινδύνου, τις διαδικασίες αξιολόγησης της δυνατότητας αποπληρωμής, δεσμευτικούς κανόνες συμπεριφοράς των τραπεζών με σαφή χρονοδιαγράμματα καθώς και τους όρους επικοινωνίας μεταξύ πιστωτικών ιδρυμάτων και δανειοληπτών.»*¹⁵

Ο κώδικας, αναλυτικότερα, περιλαμβάνει τις διαδικασίες χειρισμού, που οφείλουν να ακολουθούν τα πιστωτικά ιδρύματα, απέναντι σε δανειολήπτες που έχουν καθυστερήσει την αποπληρωμή των υποχρεώσεων τους. Το πιστωτικό ίδρυμα εντάσσει τον οφειλέτη στην δομημένη-και υποχρεωτική- διαδικασία επίλυσης καθυστερήσεων (ΔΕΚ), βάση της οποίας, εντός συγκεκριμένων χρονικών προθεσμιών ζητά τα οικονομικά στοιχεία του οφειλέτη, τα επεξεργάζεται, και ύστερα από κοινού αναζητούν

¹⁴ https://www.bankofgreece.gr/BogDocumentPEE/%CE%A0%CE%95%CE%95_42_30_5_2014.pdf

¹⁵ ΑΡΘΡΟ 1 ΠΑΡ.2 Ν.4224/2013

κατάλληλες λύσεις προκειμένου ο δανειολήπτης να παραμείνει συνεπής στις δανειακές του υποχρεώσεις σύμφωνα με την τρέχουσα οικονομική του κατάσταση, που ενδεχομένως να έχει μεταβληθεί σημαντικά λόγω της κρίσης και να χρειάζεται διαρθρωτική ρύθμιση τους. Οι διατάξεις του κώδικα εφαρμόζονται από κάθε εποπτευόμενο ίδρυμα, το οποίο παρέχει πιστώσεις οποιασδήποτε μορφής στην Ελλάδα, συμπεριλαμβάνοντας τα υποκαταστήματα αλλοδαπών πιστωτικών ιδρυμάτων.

Προκειμένου να εξευρεθούν λύσεις ρύθμισης ή οριστικής διευθέτησης ο κώδικας περιέχει και τις πιστώσεις που έχουν χορηγηθεί με εγγύηση του Ελληνικού δημοσίου. Επιπλέον, ο κώδικας εφαρμόζεται στο σύνολο των πελατών των πιστωτικών ιδρυμάτων είτε είναι φυσικά είτε νομικά πρόσωπα και στο σύνολο των πιστώσεων, στεγαστικά ή καταναλωτικά ή επιχειρηματικά. Κάθε ίδρυμα εφαρμόζει τα ακόλουθα στάδια σε δανειολήπτες που παρουσιάζουν καθυστερήσεις, καθώς και σε περιπτώσεις πιθανής καθυστέρησης.

Πίνακας 2 Στάδια Ν.4224/2013

Στάδια	Ενέργειες
Πρώτο στάδιο	Το πιστωτικό ίδρυμα υποχρεούται να αποστείλει έγκυρη ειδοποίηση εφόσον η καθυστέρηση αποπληρωμής της δόσης έχει ξεπεράσει τις εξήντα(60) ημερολογιακές ημέρες, ώστε να του δοθεί η δυνατότητα να εξετάσει έγκαιρα την ένταξη του στην (ΔΕΚ) για διερεύνηση τυχόν εναλλακτικών λύσεων.
Δεύτερο στάδιο	Ο οφειλέτης καταθέτει συμπληρωμένη την τυποποιημένη οικονομική κατάσταση (ΤΟΚ) και παράλληλα δύναται να προσκομίσει υποστηρικτικά στοιχεία/δικαιολογητικά για την επιβεβαίωση των πληροφοριών που υποβάλει (Ε1, Ε9, οικονομικές καταστάσεις επιχειρήσεων). Το πιστωτικό ίδρυμα είναι υποχρεωμένο να δώσει απόδειξη παραλαβής των δικαιολογητικών ούτως ώστε ο δανειολήπτης να ενταχθεί στην (ΔΕΚ).
Τρίτο στάδιο	Οι τράπεζα αξιολογεί την πληροφόρηση των οικονομικών στοιχείων, λαμβάνοντας υποχρεωτικός υπόψη: (i) το ελάχιστο επίπεδο δαπανών διαβίωσης και (ii) παραμέτρους όπως η ηλικία, το επάγγελμα, η οικογενειακή κατάσταση, η υγεία κλπ.
Τέταρτο στάδιο	Εφόσον ολοκληρωθεί η διαδικασία αξιολόγησης το ίδρυμα γνωστοποιεί την πρόταση εναλλακτικών λύσεων ρύθμισης ή αν δεν συμφωνηθεί καμία εξ αυτών, λύσεις οριστικής διευθέτησης. Ο δανειολήπτης προβαίνει σε μια εκ των παρακάτω ενεργειών σχετικά με την πρόταση που του έχει ανακοινωθεί: α) είτε συναινεί, β) είτε αντιπροτείνει, γ) είτε δηλώνει γραπτώς ότι αρνείται την πρόταση.
Πέμπτο στάδιο	Διαδικασία εξέτασης ενστάσεων. Το στάδιο αυτό αποτελεί στάδιο της ΔΕΚ εφόσον ο δανειολήπτης έχει αποχαρακτηριστεί ως "συνεργάσιμος", όπως προβλέπουν οι διατάξεις του κώδικα.

Συμπεράσματα για τον Ν.4224/2013

Ο αναθεωρημένος Κώδικας Δεοντολογίας Τραπεζών στοχεύει στην ενίσχυση του κλίματος εμπιστοσύνης και συνεργασίας μεταξύ οφειλετών και τραπεζών ώστε να ρυθμιστούν οι ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις που δημιουργούν προβλήματα και στις δύο πλευρές. Οι πιο πρόσφατες τροποποιήσεις του νόμου διευκολύνουν την εξεύρεση της κατάλληλης ρύθμισης/λύσεις ενδυναμώνοντας τα δικαιώματα των δανειοληπτών και εξασφαλίζοντας μεγαλύτερη διαφάνεια στις διαδικασίες που οδηγούν σε ρύθμιση. Οι κύριες βελτιώσεις του ΚΔΤ εντοπίζονται στην αναγκαία πλέον υποχρέωση από την μεριά των τραπεζών, στο στάδιο της αξιολόγησης, να λαμβάνουν υπόψη το ελάχιστο επίπεδο δαπανών διαβίωσης, όπως αυτό ορίζετε από την ΤτΕ όπως επίσης και την οικονομική κατάσταση του οφειλέτη.

Επιπλέον, οι διευρυμένες χρονικές προθεσμίες κατάθεσης των δικαιολογητικών, δίνουν την δυνατότητα στον δανειολήπτη να επεξεργάζεται αρτιότερα και να αξιολογεί πιο προσεκτικά τις προτάσεις/λύσεις αναδιάρθρωσης του χρέους του. Τα νέα μέτρα αναμόρφωσης του κώδικα περιλαμβάνουν και την δημιουργία Κέντρων Ενημέρωσης και Υποστήριξης Δανειοληπτών καθιστώντας δυνατή την έγκαιρη ενημέρωση και τεχνική υποστήριξη των οφειλετών. Επιπροσθέτως, η τελευταία αναθεώρηση του κώδικα παρέχει την δυνατότητα στις τράπεζες να εφαρμόζουν ηπιότερα και ευνοϊκότερα μέτρα διαχείρισης των κόκκινων δανείων όπως αναδιάρθρωση του χρέους, επιμήκυνση του χρόνου αποπληρωμής, κούρεμα τόκων αλλά και κεφαλαίου και μειώσεις τόκων.

1.3.3 Ν. 4605/2019

Μετά την παύση σε ισχύ του Ν. Κατσέλη(Ν.3869/2010) στις 28/02/2019 ένα νέο νομοθετικό κείμενο ([Ν.4605/2019-ΦΕΚ 52/Α/1-4-2019](#)) ψηφίστηκε με σκοπό την συνέχιση προστασίας της κύριας κατοικίας δανειοληπτών, οι οποίοι βρέθηκαν, χωρίς δόλο, σε μόνιμη και γενική αδυναμία πληρωμής των οφειλών τους. Η ιδιαιτερότητα του παρόντος νόμου έγκειται στο γεγονός της συνεισφοράς επιδότησης του Δημοσίου στην εξυπηρέτηση της ληξιπρόθεσμης οφειλής. Στο μέρος Ζ΄ του ν.4605/2019 (Πρόγραμμα επιδότησης αποπληρωμής στεγαστικών και επιχειρηματικών δανείων με υποθήκη σε κύρια κατοικία) περιγράφονται οι διατάξεις της κείμενης νομοθεσίας.

Αναλυτικότερα, βάση του άρθρου 68 κάθε φυσικό πρόσωπο με ή χωρίς πτωχευτική ιδιότητα δύναται να ενταχθεί στο πλαίσιο προστασίας κύριας κατοικίας έως 31

Δεκεμβρίου 2019. Με την υποβολή αίτησης ο δανειολήπτης ζητά την ρύθμιση των οφειλών του, όπως αυτές ορίζονται στις παρ. 2 και 3¹⁶ του παρόντος άρθρου, με σκοπό την προστασία της κύριας κατοικίας του από την αναγκαστική ρευστοποίηση και ενώ πληροί τις προϋποθέσεις εκλεξιμότητας που περιγράφονται στην παρ.1 του παρόντος.

Η διεξαγωγή της διαδικασίας που περιγράφεται παραπάνω λαμβάνει χώρα σε ψηφιακή ηλεκτρονική πλατφόρμα, η οποία λειτουργεί στις υποδομές της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων του Υπουργείου Οικονομικών (Γ.Γ.Π.Σ.). Μόλις υποβληθεί οριστικά η αίτηση και κοινοποιηθεί στους πιστωτές ξεκινάει η διαδικασία της συναινετικής ρύθμισης, τα στάδια της οποίας αναλύονται παρακάτω:

Πίνακας 3 Στάδια Ν.4605/2019

Στάδια	Ενέργειες
Πρώτο στάδιο	Υποβολή αίτησης από τον οφειλέτη και κοινοποίηση της αίτησης και των συνοδευτικών εγγράφων στους πιστωτές, των οποίων οι απαιτήσεις ζητείται να ρυθμιστούν.
Δεύτερο στάδιο	Εντός ενός μηνός από την κοινοποίηση της αίτησης κάθε πιστωτής υποβάλλει πρόταση ρύθμισης βάση των όρων του άρθρου 75 του παρόντος.
Τρίτο στάδιο	Ο αιτών δηλώνει ποιες από τις υποβληθείσες προτάσεις διευθέτησης οφειλών αποδέχεται και ποιές απορρίπτει.
Τέταρτο Στάδιο	Η διαδικασία ολοκληρώνεται: α) με την απόρριψη της αίτησης, β) την παραίτηση του αιτούντος από την αίτηση, γ) την παράλειψη ή την άρνηση όλων των πιστωτών να υποβάλουν πρόταση και δ) με την αποδοχή ή την απόρριψη και της τελευταίας πρότασης πιστωτή από τον αιτούντα.

Σύμφωνα με το άρθ. 77 του παρόντος νόμου, κάθε φυσικό πρόσωπο που έχει υποβάλει την αίτηση του άρθ.72 και δεν έχει επιλεγεί ή έχει επιλεγεί, αλλά για οποιοδήποτε λόγο δεν έχει κατορθώσει να ρυθμίσει συναινετικά μία ή περισσότερες από τις οφειλές του με τους πιστωτές, μπορεί να ζητήσει την προστασία της κύριας κατοικίας από το δικαστήριο. Αρμόδιο δικαστήριο είναι το Ειρηνοδικείο του τόπου, στο οποίο βρίσκεται η κύρια κατοικία του αιτούντος. Το δικαστήριο καθορίζει ένα ενιαίο σχέδιο ρύθμισης οφειλών βάση του άρθ. 75.

Επιπλέον, βάση των διατάξεων του άρθ. 76, το δημόσιο συνεισφέρει στις μηνιαίες δόσης που προσδιορίζονται κατ' εφαρμογή του άρθ.75. Στην ΚΥΑ με αριθμό

¹⁶ Εμπίπτουν οφειλές μόνο προς πιστωτικά ιδρύματα, από οποιαδήποτε αιτία, καθώς και οφειλές από στεγαστικό δάνειο προς το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων, για τις οποίες υφίσταται εμπράγματη ασφάλεια στην κύρια κατοικία του αιτούντος ή τρίτου προσώπου.

39100/2019 ([ΦΕΚ 1167/Β/8-4-2019](#)) προσδιορίζεται η συνεισφορά του Δημοσίου. Συγκεκριμένα, το ποσό της επιδότησης καταβάλλεται σε ειδικό και ακατάσχετο λογαριασμό με δικαιούχο τον οφειλέτη. Το ύψος της συνεισφοράς προσδιορίζεται με βάση κριτήρια όπως: το δηλωθέν οικογενειακό εισόδημα, την οικογενειακή κατάσταση του οφειλέτη, το είδος της οφειλής καθώς επίσης η διάρκεια της ορίζεται για όσο χρόνο διαρκεί και η ρύθμιση. Στην περίπτωση επιχειρηματικού δανείου, το ύψος της συνεισφοράς δεν μπορεί να υπερβαίνει το 30% της μηνιαίας δόσης ενώ σε κάθε άλλο είδους δανείου, η συνεισφορά κυμαίνεται μεταξύ του 20%-50% της οριζόμενης μηνιαίας δόσης. Η επιδότηση διακόπτεται, αν ο δικαιούχος καθυστερήσει της καταβολή του ποσού που τον βαρύνει, με αποτέλεσμα να θεμελιώνονται τα δικαιώματα του άρθ.80.

Κατά τα οριζόμενα στο άρθ.79, μετά την επίτευξη συναινετική ή δικαστικής ρύθμισης με έναν τουλάχιστον πιστωτή, αναστέλλεται αυτοδικαίως κάθε πλειστηριασμός της κύριας κατοικίας του αιτούντος έναντι κάθε πιστωτή ακόμη και αυτών που δεν περιλαμβάνεται στην αίτηση υπαγωγής στον παρόντα νόμο. Στην περίπτωση που ο αιτών καταστεί υπερήμερος, ως προς την υποχρέωση εξυπηρέτησης της μηνιαίας δόσης που ορίζεται είτε από την συναινετική είτε από την δικαστική διαδικασία, για διάστημα που υπερβαίνει αθροιστικά την αξία τριών μηνιαίων δόσεων καθίσταται έκπτωτος. Ο θιγόμενος πιστωτής δικαιούται να επισπεύσει την αναγκαστική εκτέλεση ακόμη και της κύριας κατοικίας του αιτούντα σύμφωνα με το άρθ. 80 του παρόντος.

Συμπεράσματα για τον Ν.4605/2019

Ο νέος νόμος προστασίας της κύριας κατοικίας, ν.4605/2019, στόχο έχει να αναδιαρθρώσει την δομή των ληξιπρόθεσμων οφειλών δανειοληπτών, οι οποίοι εξαιτίας της οικονομικής κρίσης, δεν μπόρεσαν να εξυπηρετήσουν έγκαιρα τις δανειακές τους υποχρεώσεις. Μέσω του παρόντος νόμου, δίνεται η ευκαιρία στους οφειλέτες να διαχειριστούν και να ρυθμίσουν τις οφειλές τους, λαμβάνοντας υπόψη την τρέχουσα οικονομική τους κατάσταση, με σκοπό να μπορέσουν να θέσουν σε πιο βιώσιμη βάση τα χρέη τους και να μπορέσουν να ανακτήσουν την οικονομική τους δράση στα πλαίσια της κοινωνικής τους ζωής.

Η κείμενη νομοθεσία, πέραν της προστασίας της κύριας κατοικίας που παρέχει στα υπερχρεωμένα νοικοκυριά, ενσωματώνει ένα ακόμη μέτρο ενίσχυσης της οικονομικής αδυναμίας, στην οποία έχουν περιέλθει πολλοί οφειλέτες. Η επιδότηση του δημοσίου

στις μηνιαίες δόσης, που διαμορφώνονται κατ' εφαρμογή του παρόντος νόμου, αποτελεί ένα επιπλέον κίνητρο για τους δανειολήπτες να ρυθμίσουν τις δανειακές τους υποχρεώσεις. Με το μέτρο αυτό, παρέχετε μια σημαντική βοήθεια στους οφειλέτες να μπορέσουν να ολοκληρώσουν το νέο πρόγραμμα αποπληρωμής της ληξιπρόθεσμης οφειλής και παράλληλα οι τράπεζες να αρχίσουν να έχουν έσοδα και να απαλλαγούν από τον μεγάλο όγκο μη εξυπηρετούμενων δανείων που διακρατούν στους ισολογισμούς τους.

1.4 Δομή της Διπλωματικής εργασίας

Η διπλωματική εργασία αποτελείται από τέσσερα ακόμη κεφάλαια πλέον του πρώτου.

Στο δεύτερο κεφάλαιο περιγράφετε και αναλύετε το πρόβλημα των μη εξυπηρετούμενων δανείων.

Το τρίτο κεφάλαιο επιχειρεί να ερμηνεύσει τους καθοριστικούς ,μίκρο και μάκρο, παράγοντες που επηρέασαν την εξέλιξη του φαινομένου στην Ελλάδα.

Στο τέταρτο κεφάλαια της εργασίας αναλύονται τα μέτρα για την αντιμετώπιση του προβλήματος των μη εξυπηρετούμενων δανείων.

Το πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο συνοψίζει τα όσα αναλύθηκαν στις προηγούμενες ενότητες και παρουσιάζονται τα συμπεράσματα επί του θέματος.

Κεφάλαιο 2: Ανάλυση του προβλήματος

Στο παρόν κεφάλαιο επιχειρείται η περιγραφή και ανάλυση του προβλήματος των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Στην πρώτη ενότητα (2.1) παρουσιάζεται η βιβλιογραφική επισκόπηση του φαινομένου, ενώ στην ενότητα δύο (2.2) δίνονται οι ορισμοί βασικών εννοιών και αναλύονται εκτενέστερα οι συνθήκες και οι παράμετροι του προβλήματος των κόκκινων δανείων.

2.1 Βιβλιογραφική επισκόπηση

Η μελέτη του προβλήματος των μη εξυπηρετούμενων δανείων έχει συγκεντρώσει το ενδιαφέρον της επιστημονικής κοινότητας ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια της κρίσης. Πολλές εμπειρικές μελέτες και βιβλιογραφικές έρευνες έχουν ασχοληθεί με την ερμηνεία των παραγόντων που καθορίζουν την εξέλιξη του ύψους των κόκκινων δανείων σε παγκόσμιο επίπεδο. Συνεχώς δημοσιεύονται καινούργια επιστημονικά άρθρα και εκθέσεις διεθνών οργανισμών και κεντρικών τραπεζών, τονίζοντας τις δυσμενείς συνέπειες του φαινομένου για το χρηματοπιστωτικό σύστημα και την οικονομία εν γένει.

Η πλειοψηφία των μελετών αυτών χρησιμοποιεί μακροοικονομικές μεταβλητές και εξειδικευμένους τραπεζικούς παράγοντες (bank-specific) προκειμένου να ερμηνεύσουν την εξελικτική πορεία των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Η εξέταση του μακροοικονομικού περιβάλλοντος δεν ήταν τυχαία επιλογή, καθώς ένας μεγάλος αριθμός μελετών έχουν επιβεβαιώσει πως οι συνθήκες της πραγματικής οικονομίας επηρεάζουν την πιστοληπτική ικανότητα των δανειοληπτών αλλά και την ποιότητα των περιουσιακών στοιχείων που διακρατούν οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί.

Αναλυτικότερα, ο Nkusu (2011) εξετάζοντας ένα δείγμα 26 αναπτυσσόμενων χωρών την περίοδο 1998-2009, κατέληξε πως η επιδείνωση του μακροοικονομικού περιβάλλοντος, ήτοι η μείωση του ΑΕΠ και η αύξηση του ποσοστού ανεργίας, συνεπάγεται υψηλότερα ποσοστά μη εξυπηρετούμενων δανείων. Επίσης, ο Klein (2013) αναλύοντας τα δεδομένα 16 χωρών της Κεντρικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης την περίοδο μεταξύ 1998 με 2011, διαπίστωσε πως υπάρχει αρνητική σχέση μεταξύ του συνολικού ποσοστού των ΜΕΔ και της πιστωτικής ανάπτυξης, του ποσοστού ανεργίας, του πληθωρισμού και της αύξησης του ΑΕΠ. Οι Louzis, Vouldis και Metaxas (2010) μελέτησαν τα 9 μεγαλύτερα πιστωτικά ιδρύματα της Ελλάδας από το 2003 έως το 2009, εξετάζοντας 3 κατηγορίες δανείων: καταναλωτικά, στεγαστικά και επιχειρηματικά. Τα

αποτελέσματα του οικονομετρικού μοντέλου που χρησιμοποίησαν υποδεικνύουν πως τα κόκκινα δάνεια επηρεάζονται έντονα από την ποιότητα της τραπεζικής διαχείρισης, την ανεργία, το ΑΕΠ, το δημόσιο χρέος και τα επιτόκια.

Ο Skarica (2014) ερεύνησε τους καθοριστικούς παράγοντες των κόκκινων δανείων για 7 χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης την περίοδο 2007-2012 και απέδειξε πως τα υψηλά ποσοστά των ΜΕΔ συνδέονται με την ανεργία, τον πληθωρισμό και την επιβράδυνση της οικονομικής ανάπτυξης. Επιπλέον, οι Anastasiou, Tsionas και Louri (2016) επικεντρώθηκαν στην μελέτη του τραπεζικού συστήματος της Ευρωζώνης για το διάστημα 1990-2015 και βρήκαν ότι το ποσοστό των μη εξυπηρετούμενων δανείων επηρεάζεται από τον φόρο εισοδήματος και τον δείκτη του κενού παραγωγής (output gap).

Μια ακόμη έρευνα των Beck, Jakubik και Piloiu (2015) εξέτασε τις μεταβλητές που επιδρούν πάνω στο ποσοστό των μη εξυπηρετούμενων δανείων και κατέληξε στο συμπέρασμα πως η πραγματική αύξηση του ΑΕΠ, η συναλλαγματική ισοτιμία, τα επιτόκια και οι τιμές των μετοχών επηρεάζουν σημαντικά το ποσοστό των ΜΕΔ. Το σύνολο των προαναφερόμενων ερευνών υπογραμμίζουν πως τα επίπεδα των ΜΕΔ επηρεάζονται από τους ρυθμούς αύξησης του ΑΕΠ. Πράγματι, σε περιόδους οικονομικής ευμάρειας τα ποσοστά των μη εξυπηρετούμενων δανείων καταγράφουν πτώση και αντίστοιχα σε περιόδους οικονομικής επιβράδυνσης εμφανίζουν ανοδική πορεία (Skarica, 2014; Ozili, 2015; Beck, 2015).

Ακόμη παρατηρήθηκε πως η αύξηση του ποσοστού της ανεργίας συνεπάγεται αύξηση των κόκκινων δανείων, καθώς τα υψηλά ποσοστά ανεργίας συνδέονται με μειώσεις εισοδημάτων και άρα αδυναμία εξυπηρέτησης των οφειλών από την μεριά των δανειοληπτών (Klein, 2013; Beck, 2015). Ενώ, η σχέση μεταξύ των ΜΕΔ και του πληθωρισμού δεν είναι ξεκάθαρη, καθώς η άνοδος των τιμών μειώνει την πραγματική αξία του δανείου ενώ παράλληλα μειώνει και το πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα των καταναλωτών.

Επιπροσθέτως, καθοριστικής σημασίας είναι και η ανάλυση του μικροοικονομικού περιβάλλοντος, το οποίο ορίζει τον τρόπο διαχείρισης και αντιμετώπισης του πιστωτικού κινδύνου από την πλευρά των τραπεζών. Σημαντική και εκτενής είναι η βιβλιογραφική έρευνα η οποία ασχολήθηκε με την επίδραση που ασκούν οι εξειδικευμένοι τραπεζικοί παράγοντες πάνω στα NPL. Χαρακτηριστικά, οι Keeton και Morris (1987) εξέτασαν τον παράγοντα του ηθικού κινδύνου. Σύμφωνα με τα

συμπεράσματα τους, οι μάνατζερ των εμπορικών τραπεζών, που παρουσιάζουν χαμηλό δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας, τείνουν να διαμορφώνουν πιο ριψοκίνδυνα τα χαρτοφυλάκια των δανείων τους με συνέπεια το επίπεδο των μη εξυπηρετούμενων δανείων να αυξάνεται. Αυτή η αρνητική σχέση ανάμεσα στον δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας και στα ΜΕΔ συμφωνεί με τα συμπεράσματα των Berger και DeYoung (1997), Salas και Saurina (2002) και Klein(2013).

Επιπλέον, οι Podpiera και Weil (2008) ανέλυσαν την υπόθεση του "κακού μάνατζμεντ" (bad management hypothesis) για το τραπεζικό σύστημα της Τσεχίας την περίοδο 1994-2015. Τα αποτελέσματα της έρευνας τους υπογραμμίζουν ότι η χαμηλή οικονομική αποδοτικότητα (low cost-efficiency) συνδέεται με ανεπαρκείς πρακτικές διαχείρισης, ήτοι υψηλό κόστος παρακολούθησης, ελέγχου και ασφάλισης των δανείων, οι οποίες συνεπάγονται μελλοντικές αυξήσεις στα επίπεδα των επισφαλών δανείων. Η αρνητική σχέση ανάμεσα στις δύο μεταβλητές επιβεβαιώνεται και από τις έρευνες των Williams(2004), Berger και DeYoung(1997) και Louzis, Vouldis και Metaxas(2010).

Σύμφωνα με την βιβλιογραφία, ο παράγοντας της πιστωτικής ανάπτυξης(credit growth) συχνά σχετίζεται με αυξήσεις του ποσοστού των μη εξυπηρετούμενα δάνεια. Συγκεκριμένα, οι Bercoff, Giovanni και Grimard(2002) εξετάζοντας το τραπεζικό σύστημα στην Αργεντινή, απέδειξαν ότι σε περιόδους οικονομικής ανάκαμψης η πιστωτική ανάπτυξη είναι έντονη με τα κριτήρια δανειοδότησης να είναι ηπιότερα και ελαστικότερα και ο έλεγχος της πιστοληπτικής ικανότητας των δανειοληπτών να είναι περιορισμένος. Σύμφωνα λοιπόν με τα αποτελέσματα των Bercoff, Giovanni και Grimard(2002), η αύξηση της πιστωτικής ανάπτυξης, η οποία ενέχει υψηλό πιστωτικό κίνδυνο, οδηγεί στην άνοδο των ΜΕΔ. Την θετική σχέση μεταξύ πιστωτικής ανάπτυξης και μη εξυπηρετούμενων δανείων επιβεβαιώνουν και άλλες μελέτες όπως αυτές των Khemraj και Pasha(2009) και Dash και Kabra(2010). Οι Salas και Saurina (2002), οι οποίοι χρησιμοποίησαν μακροοικονομικές και μικροοικονομικές μεταβλητές για να ερμηνεύσουν το ύψος των μη εξυπηρετούμενων δανείων σε εμπορικές τράπεζες και ταμειυτήρια της Ισπανίας για την περίοδο 1985-1997. Κατέληξαν, ότι το μέγεθος των τραπεζών συσχετίζεται αρνητικά με την διακύμανση των κόκκινων δανείων. Όπως υποστηρίζουν οι Salas και Saurina, όσο αυξάνεται το μέγεθος των τραπεζών τόσο οι ευκαιρίες διαφοροποίησης των τραπεζικών χαρτοφυλακίων είναι μεγαλύτερες και ο πιστωτικός κίνδυνος μειώνεται. Οι εμπειρικές μελέτες των Rajan και Dhal(2003) και Hu et al (2004) παρουσιάζουν όμοια αποτελέσματα.

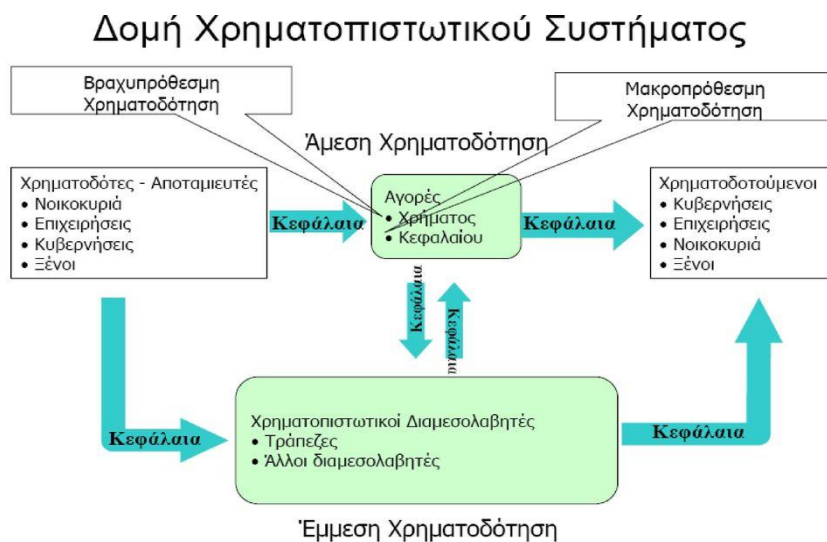
Εκτός από τις μακροοικονομικές συνθήκες και τους εξειδικευμένους τραπεζικούς παράγοντες, το θεσμικό περιβάλλον, μέσα στο οποίο λειτουργεί το τραπεζικό σύστημα, μπορεί επίσης να επηρεάζει το επίπεδο των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Οι Breuer(2006) και Boudriga et al. (2010) ερευνώντας τις επιδράσεις του θεσμικού περιβάλλοντος πάνω στα ΜΕΔ, εντόπισαν πως η μεταβλητή της κυβερνητικής ποιότητας(government quality) είναι στατιστικά σημαντική. Με την σχέση ανάμεσα στην ποιότητα των θεσμικών οργάνων και της ποιότητας των τραπεζικών δανειακών χαρτοφυλακίων να είναι θετική. Καθώς το οικονομικό υπόβαθρο πάνω στο οποίο στηρίζεται η ανάλυση τους, υπογραμμίζει πως ο ανεπαρκής οικονομικός έλεγχος και το προβληματικό δικαστικό σύστημα σε συνδυασμό με τις μη ανεπτυγμένες θεσμικές διαδικασίες, επηρεάζουν την ανταγωνιστικότητα της αγοράς και κατ' επέκταση επιδεινώνουν την κατάσταση των οφειλετών και των δανειστών.

2.2 Περιγραφή του προβλήματος

Πριν προχωρήσουμε στην περιγραφή του φαινομένου, κρίνεται σκόπιμο να οριστούν οι βασικές έννοιες που πλαισιώνουν το περιβάλλον μέσα στο οποίο τα κόκκινα δάνεια γεννιούνται και εξελίσσονται.

2.2.1 Η δομή και λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος

Δομικό συστατικό στοιχείο της εύρυθμης και αποτελεσματικής λειτουργίας της σύγχρονης οικονομικής πραγματικότητας, αποτελεί ένα εύρωστο και ασφαλές χρηματοπιστωτικό σύστημα. *«Το χρηματοπιστωτικό σύστημα είναι ένα σύνολο θεσμών και οικονομικών φορέων που επιτελούν ως βασική λειτουργία τη μεταφορά οικονομικών πόρων από τις πλεονασματικές οικονομικές μονάδες στις ελλειμματικές και συνίσταται στην μετατροπή χρηματικών μέσων σε δανειακό κεφάλαιο.»* (Ζπουνίδης & Λεμονάκης , 2009, σ. 15)

Πηγή: Κουρέτας Γ., Τσούμας Χ., Αγορές Χρήματος και Αξιογράφων Σταθερού Εισοδήματος.ΑΣΟΕΕ

Εικόνα 3 Δομή χρηματοπιστωτικού συστήματος

Πηγή Κουρέτας Γ., Τσούμας Χ., Αγορές Χρήματος και Αξιογράφων Σταθερού Εισοδήματος. ΑΣΟΕΕ

Σύμφωνα με την εικόνα 3, υπάρχουν δύο κανάλια μέσω των οποίων μεταφέρονται τα κεφάλαια από τους χρηματοδότες (κυρίως τα νοικοκυριά) στους χρηματοδοτούμενους (κυρίως τις επιχειρήσεις). Το κανάλι της άμεσης και της έμμεσης χρηματοδότησης. Στην περίπτωση της άμεσης χρηματοδότησης, ο δανειολήπτης δανείζεται απευθείας από τους δανειστές/αποταμιευτές μέσω των αγορών χρήματος και κεφαλαίου εκδίδοντας χρηματοοικονομικούς τίτλους (ομόλογα, μετοχές). Αντίθετα, στην περίπτωση της έμμεσης χρηματοδότησης, ένας χρηματοοικονομικός διαμεσολαβητής, ήτοι πιστωτικό ή χρηματοδοτικό ίδρυμα, παρεμβάλλεται μεταξύ δανειστών και δανειοληπτών.

Ωστόσο, στα πλαίσια αυτής της εργασίας θα ασχοληθούμε με την έννοια του πιστωτικού ιδρύματος, όπως αυτή ορίζεται στο σημείο 1 της παρ. 1 του άρθρου 4 του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 575/2013: *«Πιστωτικό ίδρυμα νοείται η επιχείρηση της οποίας η δραστηριότητα συνίσταται στην αποδοχή από το κοινό καταθέσεων ή άλλων επιστρεπτέων κεφαλαίων και στη χορήγηση πιστώσεων για ίδιο λογαριασμό.»*

Σύμφωνα με τον ανωτέρω ορισμό, η χορήγηση δανείων αποτελεί μια από τις βασικές λειτουργίες των τραπεζών, καθώς δίνει την δυνατότητα στις επιχειρήσεις για νέες επενδύσεις και συνεπώς δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης, ενώ παράλληλα επιτρέπει στους ιδιώτες να ικανοποιούν τις αγοραστικές τους ανάγκες. Το όφελος/κέρδος της τράπεζας συνίσταται στην πληρωμή των τόκων που λαμβάνει επί

των δανείων που χορηγεί και έτσι της δίνεται η δυνατότητα να χορηγεί νέα δάνεια.

Η χορήγηση δανείων ωστόσο ενέχει και κινδύνους/κόστη, καθώς οι τράπεζες αναλαμβάνουν το ρίσκο της πιθανότητας οι δανειολήπτες να αθετήσουν τις συμβατικές τους υποχρεώσεις (πιστωτικός κίνδυνος). Εκτός, όμως, από τον πιστωτικό κίνδυνο οι τράπεζες έχουν να αντιμετωπίσουν μια σειρά από κινδύνους, οι οποίοι επηρεάζουν την λειτουργία τους, όπως: ο κίνδυνος ρευστότητας, ο κίνδυνος επιτοκίου, ο διαχειριστικός κίνδυνος, ο κεφαλαιακός ή κίνδυνος φερεγγυότητας και ο κίνδυνος αναχρηματοδότησης.

Μια σημαντική παράμετρος κόστους, που σχετίζεται με την χορήγηση δανείων, αποτελεί το κόστος πληροφόρησης¹⁷. Η έγκαιρη και ορθή πληροφόρηση καθίσταται αναγκαία συνθήκη, ούτως ώστε τα δανειακά κεφάλαια να τοποθετούνται στις πιο αποδοτικές και ασφαλείς επενδυτικές επιλογές. Ωστόσο, η πρόσβαση στην ορθή πληροφορία είναι μια δαπανηρή και χρονοβόρα διαδικασία και σε πολλές περιπτώσεις η διασταύρωση και εξακρίβωση της καθίσταται αδύνατη. Το πρόβλημα αυτό περιγράφεται με τον όρο «Το φαινόμενο της ασύμμετρης πληροφόρησης». Στην πράξη, ο δανειζόμενος έχει γνώση των οικονομικών δυνατοτήτων του σε αντίθεση με τον δανειστή, ο οποίος κάνει μια εκτίμηση για την πιστοληπτική ικανότητα του αντισυμβαλλόμενου. Η ασυμμετρία στην πληροφόρηση που ενυπάρχει στις τραπεζικές συναλλαγές δημιουργεί δυο βασικά προβλήματα:

1. Το πρόβλημα της δυσμενούς επιλογής, το οποίο δημιουργείται πριν την συναλλαγή, αναφέρεται στην απόφαση των τραπεζών να μην προσφέρουν δάνεια προκειμένου να αποφύγουν τον κίνδυνο. Πιο συγκεκριμένα, οι τράπεζες στην προσπάθεια τους να προστατευτούν από τους κακούς πιστωτικούς κινδύνους, δηλαδή επενδυτικά σχήματα που αποδέχονται υψηλά επίπεδα δανειακών επιτοκίων, αρνούνται την προσφορά δανειακών κεφαλαίων στους δυνητικούς πελάτες τους. Η πολιτική αυτή αφενός περιορίζει την έκθεση στον κίνδυνο προσφέροντας μεγαλύτερη ασφάλεια αφετέρου όμως μειώνει τα κέρδη, στην περίπτωση που η πιθανότητα αθέτησης δεν επαληθευτεί.
2. Το πρόβλημα του ηθικού κινδύνου, το οποίο εμφανίζεται μετά την συναλλαγή, περιγράφει την κατάσταση στην οποία ο δανειζόμενος μετά την λήψη του

---

¹⁷ Το κόστος πληροφόρησης αποτελεί κομμάτι του λειτουργικού κόστους της τράπεζας και περιλαμβάνει το κόστος συλλογής και επαλήθευσης των πληροφοριών, το κόστος παρακολούθησης για την αποπληρωμή του δανείου και το κόστος ανάκτησης του δανείου, σε περίπτωση καθυστέρησης ή μετάπτωσης του σε επισφαλή απαίτηση. (Σαπουντζόγλου & Πεντότης, 2009)

δανείου εμπλέκεται σε δραστηριότητες υψηλού κινδύνου, οι οποίες θέτουν υπό αμφισβήτηση την φερεγγυότητα του και την ικανότητα του να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του. Η επαλήθευση του ηθικού κινδύνου που συνεπάγεται η ασύμμετρη πληροφόρηση ενδέχεται να αποθαρρύνει την πιστωτική επέκταση, γεγονός που συνδέεται με την περιορισμένη άσκηση οικονομικής δραστηριότητας. Στην ειδική περίπτωση που οικονομική και πιστωτική συρρίκνωση συνυπάρχουν, όπως συνέβη στην κρίση του 2007-2008, η έξοδος από την ύφεση καθίσταται δύσκολη και με πολλές ολέθριες επιπτώσεις τόσο σε οικονομικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο.

Εξαιτίας λοιπόν, της πολυπλοκότητας που χαρακτηρίζει τα σύγχρονα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, οι κίνδυνοι αποτελούν κομμάτι της δομής τους και δημιουργούν μεγάλη αβεβαιότητα και αστάθεια στην λειτουργία τους. Ειδικά, στην περίπτωση που το χρηματοπιστωτικό σύστημα κλονιστεί από κρίσεις και ανισορροπίες, όπως αυτή που ξέσπασε το 2007-2008, τα προβλήματα που καλούνται να διαχειριστούν οι τράπεζες-υψηλά ποσοστά μη εξυπηρετούμενων δανείων- είναι άκρως σοβαρά και επικίνδυνα για την οικονομική εξέλιξη και την κοινωνική ευημερία. Στην ενότητα που ακολουθεί περιγράφει αναλυτικότερα το πρόβλημα των μη εξυπηρετούμενων δανείων.

2.2.2 Πότε ένα δάνειο χαρακτηρίζεται ως μη εξυπηρετούμενο

Πριν ορισθεί η έννοια των μη εξυπηρετούμενων δανείων, κρίνεται αναγκαία η περιγραφή της έννοιας του όρου δάνειο. *«Δάνειο, γενικά, είναι η σύμβαση, που ως αντικείμενο έχει την μεταβίβαση της κυριότητας χρημάτων ή άλλων αντικαταστατών πραγμάτων, με ή χωρίς αντάλλαγμα, από τον έναν συμβαλλόμενο (δανειστή) στον άλλον (οφειλέτη), αυτός δε υποχρεούται να επιστρέψει, με την λήξη της συμβάσεως, άλλα πράγματα της αυτής ποσότητας και ποιότητας» (ΑΚ 806) (Ψυχομάνης, 2011, σ. 546).*

Όταν μια πιστοδότηση, για την οποία υπάρχουν βάσιμες ενδείξεις ότι μέρους ή το σύνολο της οφειλής δεν θα εισπραχθεί, χαρακτηρίζεται από την τράπεζα ως επισφαλή απαίτηση. Τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια, αποτελούν ανεπίδεκτες είσπραξης απαιτήσεις, δηλαδή είναι δάνεια τα οποία παρουσιάζουν καθυστέρηση στην αποπληρωμή των προκαθορισμένων δόσεων ή τόκων. Τα κόκκινα δάνεια στην ουσία τους αποτελούν χορηγήσεις, οι οποίες τέθηκαν σε καθυστέρηση καταβολής της μηνιαίας δόσης τους μεγαλύτερη των 90 ημερών, εξαιτίας της δυσμενούς οικονομικής κατάστασης στην οποία έχει περιέλθει ο δανειολήπτης, όπως αναφέρει χαρακτηριστικά

η [Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα](#) (ΕΚΤ)¹⁸.

Ο βασικότερος διαχωρισμός των μη εξυπηρετούμενων δανείων είναι σε αυτά που μέρος ή το σύνολο της απαίτησης μπορεί να ανακτηθεί, δηλαδή δάνεια τα οποία έχουν εξασφαλίσεις και σε δάνεια τα οποία δεν συνοδεύονται από κανενός είδους εξασφαλίσεις. Η παρουσία ή απουσία εξασφάλισης επί μη εξυπηρετούμενων δανείων αποτελεί καθοριστικής σημασίας παράγοντα για την μέθοδο που θα υιοθετηθεί για την διαχείριση και αντιμετώπιση τους.

Τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια έχουν αναχθεί στο σοβαρότερο πρόβλημα που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι εθνικές κυβερνήσεις μαζί με τις ευρωπαϊκές αρχές, τα τελευταία 10 χρόνια. Σε ολόκληρη την ευρωπαϊκή κοινότητα, τα μεγέθη των κόκκινων δανείων εκτινάχθηκαν, αγγίζοντας σε ορισμένες περιπτώσεις το 30% με 40%. Μια τέτοια περίπτωση αποτελεί η Ελληνική οικονομία. Τον Δεκέμβριο του 2018 καταγράφηκαν ποσοστά της τάξεως του 45,4% ως προς το σύνολο των δανείων, ενώ πριν το ξέσπασμα της οικονομικής ύφεσης τα ποσοστά των ΜΕΔ κυμαίνονταν στο 4% με 5%. Αναλυτικότερα, ο δείκτης των ΜΕΔ ως προς τα χαρτοφυλάκιο των δανείων διαμορφώνεται ως εξής: στο 44,5% για το στεγαστικό, στο 53% για το καταναλωτικό και στο 44,6% για το επιχειρηματικό. Συγκεκριμένα στο επιχειρηματικό χαρτοφυλάκιο, τα υψηλότερα ποσοστά ΜΕΔ καταγράφηκαν στο χαρτοφυλάκιο των ελεύθερων επαγγελματιών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων (δείκτης ΜΕΔ: 67,4%), όπως επίσης και στο χαρτοφυλάκιο των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων (δείκτης ΜΕΔ: 57,5%). Σταθερά καλύτερες είναι οι επιδόσεις για το χαρτοφυλάκιο των μεγάλων επιχειρήσεων (δείκτης ΜΕΔ: 25,8%) και των ναυτιλιακών δανείων (δείκτης ΜΕΔ: 22,6%).¹⁹

Με βάση τα στοιχεία της Έκθεσης της ΤτΕ για το 2018, η διάρθρωση του δανειακού χαρτοφυλακίου διαμορφώνεται ως εξής, το 47,2% των ΜΕΔ αποτελείται από δανειακές συμβάσεις που έχουν καταγγελθεί από τις τράπεζες, το 30,9% αφορά δάνεια αβέβαιης είσπραξης και το 22,2% σε δάνεια με καθυστέρηση μεγαλύτερη των 90 ημερών τα οποία δεν έχουν καταγγελθεί. Στο τέλος Δεκεμβρίου του 2018 το υπόλοιπο των ΜΕΔ που συνδέονταν με ρυθμίσεις ανερχόταν σε 30,7 δισεκ. ευρώ (δηλ. το 37,6% του συνόλου των ΜΕΔ).²⁰

¹⁸ <https://www.bankingsupervision.europa.eu/about/ssmexplained/html/npl.el.html>

¹⁹ <https://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/ekthdkth2018.pdf>

²⁰ Το σύνολο των δανείων στα οποία έχουν εφαρμοστεί ρυθμίσεις ανέρχεται σε 46,2 δισεκ. ευρώ, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που εξυπηρετούνται κανονικά.

2.2.3 Τα προβλήματα που δημιουργούν τα ΜΕΔ στο τραπεζικό σύστημα.

Η μετάπτωση ενός εξυπηρετούμενου δανείου στην κατηγορία των μη εξυπηρετούμενων δημιουργεί μια σειρά από προβλήματα στην απρόσκοπτη λειτουργία ενός πιστωτικού ιδρύματος. Στην περίπτωση που η ένταση αυτής της μετάπτωσης αφορά μεγάλο όγκο πιστώσεων τίθεται υπό αμφισβήτηση η ευρωστία και ευστάθεια ολόκληρου του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Πιο αναλυτικά, κάθε πιστοδότηση ενέχει υψηλό κίνδυνο (πιστωτικός κίνδυνος), καθώς η τράπεζα δεν μπορεί να γνωρίζει με βεβαιότητα ότι ο δανειολήπτης θα μείνει συνεπής στην συμβατική του υποχρέωση. Συγκεκριμένα, ο πιστωτικός κίνδυνος ή κίνδυνος αθέτησης πληρωμών περιγράφει το ρίσκο που αναλαμβάνει μια τράπεζα όταν χορηγεί πιστώσεις, καθώς η αβεβαιότητα είσπραξης της πιστοδότησης είναι μεγάλη. Το ρίσκο που ενυπάρχει σε κάθε δραστηριότητα πιστωτικής έκθεσης είναι πιθανό να δημιουργήσει μη αναμενόμενες απώλειες για τα πιστωτικά ιδρύματα.

Προκειμένου, λοιπόν, οι τράπεζες να προστατευτούν από την εμφάνιση απροσδόκτων πιστωτικών απωλειών, υποχρεούνται από τις εποπτικές αρχές να δεσμεύουν επαρκές μέρος των οικονομικών τους κεφαλαίων. Τα κεφάλαια αυτά αποτελούν την εγγύηση έναντι του πιστωτικού κινδύνου και εξασφαλίζουν μεγαλύτερη ασφάλεια απέναντι στον κίνδυνο. Παράλληλα, όμως, δημιουργούν ένα επιπλέον κόστος, το οποίο επιβαρύνει τους δανειολήπτες και εμφανίζεται συνήθως με υψηλότερες χρεώσεις των δανεικών επιτοκίων.

Επιπλέον, οι οικονομικοί πόροι που διακρατούνται για τον σκοπό αυτό συνεπάγονται χαμηλότερα επίπεδα ρευστότητας για την τράπεζα και στρεβλώσεις στην απρόσκοπτη λειτουργία της. Επίσης, καθώς τα δάνεια αποτελούν μια από τις σημαντικότερες εισροές (τόκοι & κεφάλαια) για τις τράπεζες, η μη εξυπηρέτηση τους μειώνει τα επίπεδα ρευστότητας και οδηγεί σε κρίσης ρευστότητας. Ως εκ τούτου, ο μεγάλος όγκος επισφαλών απαιτήσεων δημιουργεί ζημίες στους τραπεζικούς ισολογισμούς, μειώνει την κερδοφορία των τραπεζών, αυξάνει το κόστος χρηματοδότησης τους και κάτω από ορισμένες συνθήκες μπορεί να θέσει σε κίνδυνο ακόμη και την ίδια την ύπαρξη της.

Η υποχρέωση αυτή των τραπεζών να δημιουργούν προβλέψεις²¹ επί των δανείων που χορηγούν, επιβαρύνει και δυσχεραίνει την λειτουργία τους και ειδικά σε περιόδους οικονομικής στενότητας όπου τα ποσοστά των μη εξυπηρετούμενων δανείων καταγράφουν αύξηση. Αναλυτικότερα, οι τράπεζες δεσμεύουν κεφάλαια για να μπορέσουν να καλύψουν τον πιστωτικό κίνδυνο και σε συνδυασμό με την μείωση των καταθέσεων, αδυνατούν να χρηματοδοτήσουν την αγορά εξαιτίας την περιορισμένης ρευστότητας, γεγονός που ελαττώνει ακόμη περισσότερο την κερδοφορία τους.

Συγκεκριμένα σε περιόδους έντονης οικονομικής ανισορροπίας, όπου τα ποσοστά των ΜΕΔ αυξάνονται, οι τράπεζες αναγκάζονται να δεσμεύουν υψηλά ποσά από τους οικονομικούς και ανθρώπινους πόρους τους για την αντιμετώπιση των επισφαλών δανείων. Αυτό μειώνει την ικανότητα τους να χρηματοδοτούν τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, οι οποίες βασίζονται στον τραπεζικό δανεισμό σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό από ότι οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις. Έχοντας ως αποτέλεσμα την μείωση των επενδύσεων και των θέσεων απασχόλησης, δυσκολεύοντας ακόμη περισσότερο την μετάβαση της οικονομίας σε ρυθμούς ανάκαμψης.

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί παρουσιάζονται οι κυριότερες μακροοικονομικές μεταβλητές που επηρεάζουν την παρουσία και την πορεία των μη εξυπηρετούμενων δανείων στον ευρωπαϊκό χώρο, παρουσιάζοντας την επίδραση που ασκούν στην περίπτωση της ελληνικής οικονομίας.

---

²¹ Όσον αφορά την κάλυψη των ΜΕΔ από προβλέψεις, ο σχετικός δείκτης κάλυψης αυξήθηκε το 2018 σε 47,4% από 46,3% στο τέλος του 2017, όπως χαρακτηριστικά αναφέρετε στην Έκθεση της Ττε για το 2018. Ο σχηματισμός προβλέψεων έναντι επισφαλών απαιτήσεων αντιστοιχεί κατά μέσο όρο στο 2% των σταθμισμένων στοιχείων του ενεργητικού τους σε ετήσια βάση. Επίσης, το α' τρίμηνο του 2019, οι προβλέψεις για τον πιστωτικό κίνδυνο μειώθηκαν εξαιτίας της σημαντικής πρόδου που έχει σημειωθεί για τα ΜΕΔ, αλλά και των υψηλών αποθεμάτων προβλέψεων που επέβαλλε η υιοθέτηση των ΔΠΧΠ 9 στις αρχές του 2018.

Κεφάλαιο 3: Οι κυριότερες μακροοικονομικές μεταβλητές που επηρεάζουν το μέγεθος των μη εξυπηρετούμενων δανείων

Σκοπός της παρούσας ενότητας αποτελεί, η ανάλυση και περιγραφή των σημαντικότερων μακροοικονομικών παραγόντων, οι οποίοι συνέβαλαν στην ραγδαία αύξηση του ποσοστού των μη εξυπηρετούμενων δανείων στην ΕΕ κατά την περίοδο της πρόσφατης οικονομικής κρίσης του 2007-2008. Βασιζόμενοι στην διεθνή αρθρογραφία⁵, καταλήξαμε στις μακροοικονομικές μεταβλητές με την εντονότερη επίδραση πάνω στο πρόβλημα των κόκκινων δανείων. Αναλυτικότερα, θα παρουσιάσουμε την μεταβλητή του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ), της Ανεργίας, του Πληθωρισμού και του Δημόσιου χρέους- Δημόσιου Προϋπολογισμού (ελλειμματικού ή πλεονασματικού) ως ποσοστό του ΑΕΠ.

3.1 Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ)

Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν αποτελεί το σημαντικότερο μακροοικονομικό μέγεθος, καθώς μετρά το επίπεδο της οικονομικής δραστηριότητας και κοινωνικής ευημερίας κάθε κράτους. Συγκεκριμένα, «το *ΑΕΠ* είναι η αγοραία αξία όλων των τελικών αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται σε μια χώρα στη διάρκεια μιας ορισμένης χρονικής περιόδου. (Mankiw&Taylor, 2010, σσ. 113-117)

Το ΑΕΠ αποτελείται από τέσσερα συστατικά:

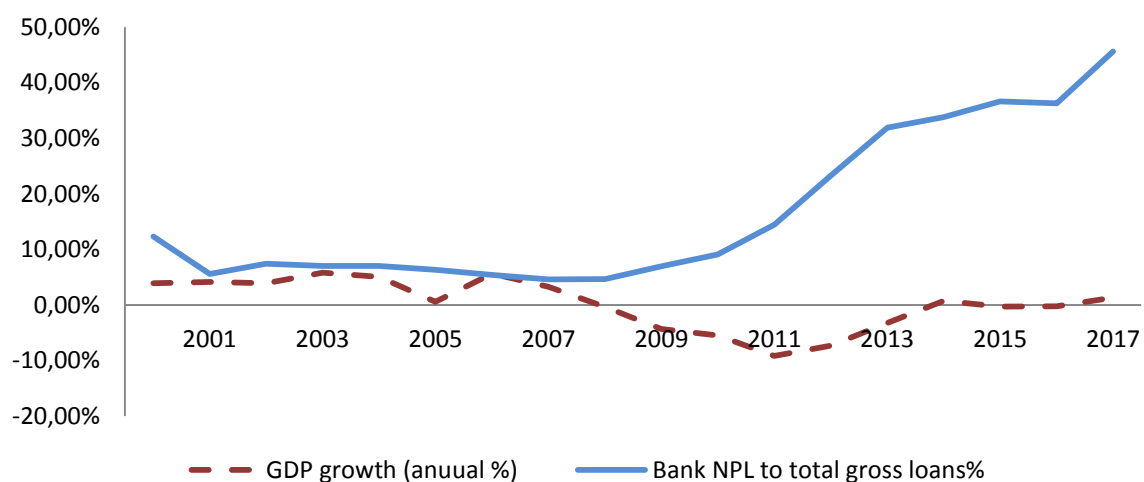
$$Y = C + I + G + NX \quad (1)$$

Η εξίσωση (1) γνωστή και ως ταυτότητα των λογαριασμών του εθνικού εισοδήματος, περιγράφει την σχέση ανάμεσα στο ΑΕΠ(Y) την ιδιωτική κατανάλωση(C), τις επενδύσεις (I), τις δημόσιες δαπάνες (G) και τις καθαρές εξαγωγές (NX).

Σύμφωνα με την διεθνή αρθρογραφία^{23,24,26,36}, η αύξηση του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος συνδέεται με την αύξηση της κατανάλωσης από τα νοικοκυριά, των επενδύσεων από τις επιχειρήσεις και την αύξηση των εξαγωγών. Επομένως, σε περιόδους οικονομικής επέκτασης, όπου το ΑΕΠ καταγράφει άνοδο, το διαθέσιμο εισόδημα της οικονομίας αυξάνεται με αποτέλεσμα τα νοικοκυριά και οι επιχειρήσεις να ανταποκρίνονται έγκαιρα στις δανειακές τους υποχρεώσεις. Αντιθέτως, σε περιόδους οικονομικής ύφεσης, όπου η οικονομική δραστηριότητα συρρικνώνεται, το ΑΕΠ

μειώνεται και τα άτομα βρίσκονται σε οικονομική στενότητα. Συνεπώς, όταν αυξάνεται το ΑΕΠ τα ποσοστά των ΜΕΔ μειώνονται, καθώς οι ιδιώτες διαθέτουν επαρκεί κεφάλαια για να καλύψουν τα χρέη τους. Η αρνητική σχέση μεταξύ του ΑΕΠ και των ΜΕΔ επιβεβαιώνεται από τις περισσότερες εμπειρικές μελέτες, καθώς σύμφωνα με τον Carey(1998) το επίπεδο της οικονομικής δραστηριότητας (ΑΕΠ) αποτελεί τον πιο σημαντικό μακροοικονομικό παράγοντα που επηρεάζει την πορεία των μη εξυπηρετούμενων δανείων.

Γράφημα 2 Η εξέλιξη των ΑΕΠ – ΜΕΔ στην Ελλάδα

Το γράφημα 2, για την δημιουργία του οποίου χρησιμοποιήθηκαν δεδομένα που αντλήθηκαν από την Παγκόσμια Τράπεζα²², παρουσιάζει την αρνητική σχέση μεταξύ ΑΕΠ και ΜΕΔ για την Ελληνική οικονομία. Όπως φαίνεται και στο γράφημα, η έναρξη της κρίσης, την περίοδο 2007-2008, προκάλεσε την πτώση της οικονομικής δραστηριότητας, εμφανίζοντας αρνητικές τιμές το διάστημα μεταξύ 2008-2014. Το γεγονός αυτό, συνδέεται με την έντονη ανοδική πορεία που καταγράφουν τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια μετά το ξέσπασμα της κρίσης. Από τα τέλη του 2014εως τα τέλη του 2016, το μέγεθος του ΑΕΠ παρουσιάζει κάμψη σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο, εξακολουθεί όμως να κυμαίνεται γύρω από το μηδέν και το μέγεθος των κόκκινα δάνεια να διατηρείται σχετικά σταθερό. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί πως η επίδραση του ΑΕΠ στο μέγεθος των ΜΕΔ έχει σωρευτικό χαρακτήρα, δηλαδή η αύξηση που παρατηρείται στα ΜΕΔ για το έτος 2017 οφείλεται στην καθοδική πορεία του ΑΕΠ τα προηγούμενα χρόνια, παρά την βελτιωμένη εικόνα που παρουσίασε για το ίδιο έτος.

²² i) <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=GR>

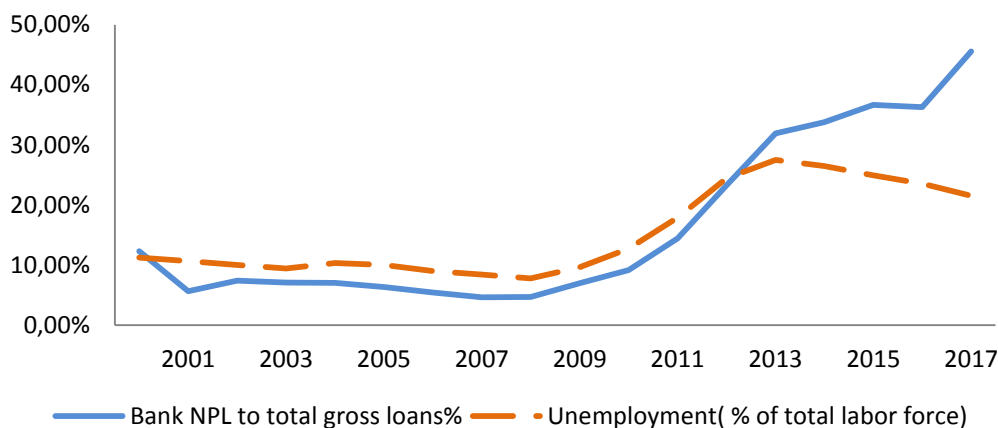
ii) <https://data.worldbank.org/indicator/FB.AST.NPER.ZS?locations=GR>

3.2 Ανεργία

Το επίπεδο απασχόλησης μιας οικονομίας αποτελεί έναν από τους κρισιμότερους μακροοικονομικούς δείκτες του βιοτικού επιπέδου μιας κοινωνίας. Μέσω της εργασίας τα άτομα αποκτούν εισοδήματα και καλύπτουν τις βιοτικές τους ανάγκες. Σε περιόδους όμως οικονομικής κρίσης, η απασχόληση μειώνεται και το ποσοστό ανεργίας αυξάνεται. Τι είναι όμως η ανεργία; «Ένα άτομο καταγράφεται ως **άνεργο** αν είναι ικανό προς εργασία, επιθυμεί να εργαστεί αλλά δεν βρίσκει απασχόληση». Υπάρχουν τέσσερις βασικές κατηγορίες ανεργίας ανάλογα με τις αιτίες που οδήγησαν τα άτομα στην κατάσταση αυτή: α) η ανεργία τριβής, β) η διαρθρωτική ανεργία, γ) η κυκλική ανεργία και δ) η εποχιακή ανεργία. Η ανεργία (U) ορίζεται ως η διαφορά ανάμεσα στο σύνολο του εργατικού δυναμικού (L) και του αριθμού των απασχολούμενων (E) (Κατσιμπρής, 1999, σσ. 102-104):

$$U = L - E \quad (2)$$

Στηριζόμενοι, στις εμπειρικές μελέτες^{23,24,26,29,30,36} καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι το ποσοστό της ανεργίας συνδέεται στενά με τις επιδόσεις των τραπεζών και κατ' επέκταση με το ύψος των ΜΕΔ. Σε πρώτο επίπεδο, η μείωση της απασχόλησης συνεπάγεται αλλαγή της οικονομικής κατάστασης των ατόμων που βρίσκονται εκτός αγοράς εργασίας, εξαιτίας της μείωσης που καταγράφεται στα εισοδήματά τους. Στην πράξη αυτό σημαίνει, αδυναμία εκ μέρους των δανειοληπτών να αποπληρώσουν τις δανειακές τους υποχρεώσεις, γεγονός που πυροδοτεί την αύξηση του ποσοστού των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Επιπλέον, η αύξηση του ποσοστού της ανεργίας μεταφράζεται και σε μείωση των καταθέσεων για τον τραπεζικό τομέα. Επομένως, η αύξηση του ποσοστού της ανεργίας οδηγεί σε αύξηση του ύψους των επισφαλών δανείων, γεγονός που επιβεβαιώνει την θετική σχέση μεταξύ των δύο μεγεθών.

Γράφημα 3 Η εξέλιξη Ανεργίας- ΜΕΔ στην Ελλάδα

Η εξέλιξη του ποσοστού της ανεργίας και των ΜΕΔ για την Ελληνική οικονομία παρουσιάζεται μέσα από το γράφημα 3, για το οποίο χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία που αντλήσαμε από την βάση δεδομένων της Παγκόσμιας Τράπεζας²³. Όπως παρουσιάζεται στο γράφημα, οι καμπύλες του ποσοστού της ανεργίας και του ποσοστού των ΜΕΔ κινούνται με την ίδια πορεία. Σχεδόν μέχρι το τέλος της πρώτης δεκαετίας του 2000, το μέγεθος της ανεργίας και των μη εξυπηρετούμενων δανείων βρίσκεται σε σχετικά χαμηλά επίπεδα. Από τις αρχές όμως της δεύτερης δεκαετίας του 2000 η κατάσταση αλλάζει, καθώς το ξέσπασμα της κρίσης το 2008 επηρέασε βασικές μακροοικονομικές μεταβλητές, όπως αυτή της ανεργίας. Την περίοδο 2013-2014, το ποσοστό της ανεργίας άγγιξε τις υψηλότερες τιμές, 27,47%-26,49% αντίστοιχα, τις τελευταίας δεκαπενταετίας. Παρόμοια, όμως, είναι και η πορεία των ΜΕΔ.

Μετά το 2008, τα ποσοστά των επισφαλών δανείων καταγράφουν μια απότομη αύξηση, η οποία παρουσιάζει μια κορυφή το 2013-2014, αλλά η ανοδική τάση συνεχίζεται και για τα επόμενα χρόνια, ενώ το ποσοστό της απασχόλησης καταγράφει μια μικρή αύξηση. Η ψαλίδα αυτή που δημιουργήθηκε δεν “ακυρώνει” την θετική σχέση μεταξύ ΜΕΔ και ανεργίας, καθώς τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια είναι ένα σύνθετο φαινόμενο, το οποίο επηρεάζεται και από άλλους μεταβλητές. Σημειωτέον, η μείωση της ανεργίας την τελευταία τετραετία, αποτελεί μεν θετικό οίονο για την εξέλιξη της Ελληνικής οικονομίας, παρόλα αυτά ο δείκτης της διατηρείται σε εξαιρετικά υψηλά επίπεδα σε σχέση με την υπόλοιπη Ευρώπη, γεγονός που δικαιολογεί την ύπαρξη υψηλών επιπέδων μη εξυπηρετούμενων δανείων.

²³ i) <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.NE.ZS?locations=GR>

ii) <https://data.worldbank.org/indicator/FB.AST.NPER.ZS?locations=GR>

3.3 Πληθωρισμός

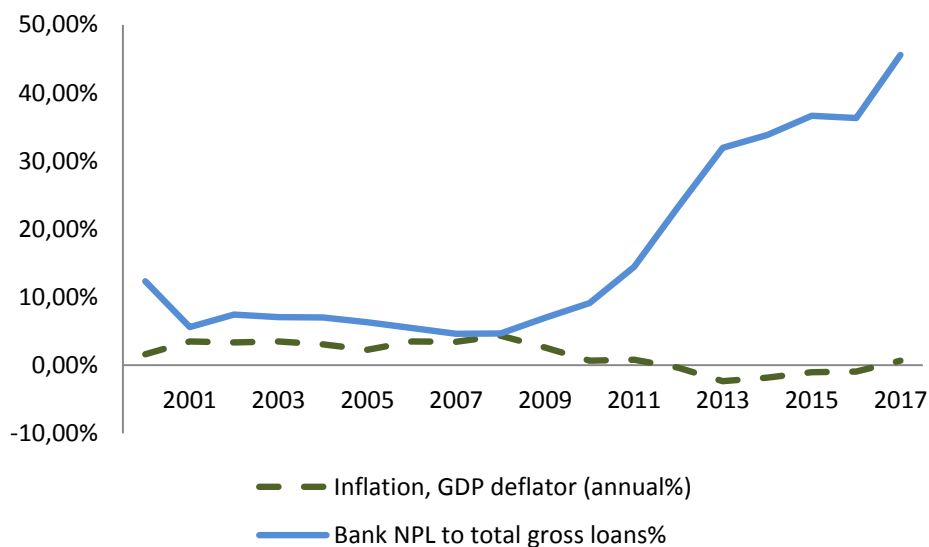
«Ο πληθωρισμός αναφέρεται στο ρυθμό μιας συνεχιζόμενης μεταβολής του γενικού επιπέδου τιμών στην οικονομία.» Η σταθερότητα του γενικού επιπέδου τιμών αποτελεί έναν από τους βασικούς μακροοικονομικούς στόχους οικονομικής πολιτικής κάθε κυβέρνησης, καθώς αποτελεί την προϋπόθεση για την οικονομική ανάπτυξη. Συνήθως, για την μέτρηση του πληθωρισμού χρησιμοποιείται ο αποπληθωριστής του ΑΕΠ, ο οποίος μετρά το επίπεδο των τρεχουσών τιμών σε σχέση με το επίπεδο τιμών του έτους βάσης. Επομένως, το ποσοστό του πληθωρισμού σε μια ορισμένη περίοδο t ορίζεται ως εξής:

$$\pi_t = P_t - P_{t-1} / P_{t-1} \quad (3)$$

όπου π_t είναι το ποσοστό του πληθωρισμού στην περίοδο t και $P_t - P_{t-1}$ είναι ο αποπληθωριστής του ΑΕΠ στην περίοδο t και $t-1$ αντίστοιχα. (Κατσιμπρής, 1999, σσ. 94-95)

Η σημασία και η σπουδαιότητα των μεταβολών του γενικού επιπέδου τιμών κρίνεται από την επίδραση που ασκούν πάνω στην αγοραστική δύναμη των καταναλωτών. Με άλλα λόγια, η αύξηση του γενικού επιπέδου τιμών μειώνει την αγοραστική δύναμη της νομισματικής μονάδας μια χώρας. Στην πράξη αυτό σημαίνει, ότι ο πληθωρισμός επηρεάζει το πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα των ατόμων και κατ' επέκταση την ικανότητα των δανειοληπτών να εξυπηρετούν τις δανειακές τους υποχρεώσεις.

Βάση της διεθνής αρθρογραφίας^{25,26,29,33,34,36} η αύξηση του πληθωρισμού μεταφράζεται σε μείωση της πραγματικής αξίας των ανεξόφλητων δανείων, διευκολύνοντας την εξυπηρέτηση των οφειλών των δανειοληπτών. Ωστόσο από την άλλη πλευρά, μπορεί να αποδυναμώσει την ικανότητα ορισμένων οφειλετών να εξυπηρετήσουν το χρέος τους, καθώς η άνοδος του πληθωρισμού μειώνει το πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα όταν οι μισθοί είναι σταθεροί (Klein, 2013). Επιπλέον, όταν τα επιτόκια δανεισμού είναι μεταβλητά, υψηλότερος πληθωρισμός συνεπάγεται αύξηση των επιτοκίων, η οποία προκύπτει από ενέργειες της νομισματικής πολιτικής για την καταπολέμηση του πληθωρισμού, δηλαδή αύξηση του κόστους δανεισμού και επομένως αδυναμία εκ μέρους των δανειοληπτών να αποπληρώσουν τα δάνεια τους (Nkusu, 2011). Σύμφωνα με τα παραπάνω, παρατηρούμε πως ο πληθωρισμός επιδρά πάνω στην ικανότητα των δανειοληπτών να εξυπηρετήσουν τις δανειακές τους υποχρεώσεις μέσω διαφορετικών καναλιών, με την σχέση ανάμεσα σε πληθωρισμό και ΜΕΔ να είναι άλλοτε θετική και άλλοτε αρνητική.

Γράφημα 4 Η εξέλιξη Πληθωρισμού- ΜΕΔ στην Ελλάδα

Στο γράφημα 4, απεικονίζεται η διαχρονική εξέλιξη των μεγεθών του πληθωρισμού και των κόκκινων δανείων για την ελληνική οικονομία, το διάστημα 2000-2017. Τα στοιχεία που παρουσιάζονται αντλήθηκαν από την βάση δεδομένων της παγκόσμιας τράπεζας²⁴. Σύμφωνα με το γράφημα, το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης το 2008 προκάλεσε την πτώση του γενικού δείκτη τιμών, εξαιτίας της δραματικής μείωσης που παρατηρήθηκε στο πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα των καταναλωτών. Παράλληλα, την περίοδο 2013-2014 το μέγεθος του πληθωρισμού συνέχισε την πτωτική του πορεία, καταγράφοντας αρνητικός ρυθμός αύξησης των τιμών, αποπληθωρισμός. Το φαινόμενο του αποπληθωρισμού, αρνητικός πληθωρισμός, σε συνδυασμό με το γενικότερο αρνητικό οικονομικό κλίμα, καθιστά δυσκολότερη την αποπληρωμή των χρεών καθώς τα ίδια χρηματικά ποσά αποκτούν μεγαλύτερη αξία. Το γεγονός αυτό συνδέεται με την έντονη και απότομη αύξηση που παρατηρήθηκε την ίδια περίοδο, στο επίπεδο των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Μετά το 2014 και ενώ φαίνεται η οικονομία να έχει αντιμετωπίσει το πρόβλημα του αποπληθωρισμού, η διακύμανση του πληθωρισμού γύρω από το μηδέν συνεχίζει να επιδρά αρνητικά στην εξέλιξη του ύψους των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Σημειωτέον, στην περίπτωση της ελληνικής οικονομίας, η σχέση ανάμεσα στα δύο μεγέθη, πληθωρισμός- ΜΕΔ, παρουσιάζεται αρνητική, καθώς η μείωση του πληθωρισμού σε συνδυασμό με την αύξηση της ανεργίας σηματοδοτεί την αύξηση του ποσοστού των ΜΕΔ.

²⁴ i) <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.DEFL.KD.ZG?locations=GR>

ii) <https://data.worldbank.org/indicator/FB.AST.NPER.ZS?locations=GR>

3.4 Δημόσιο Χρέος και Κρατικός Προϋπολογισμός

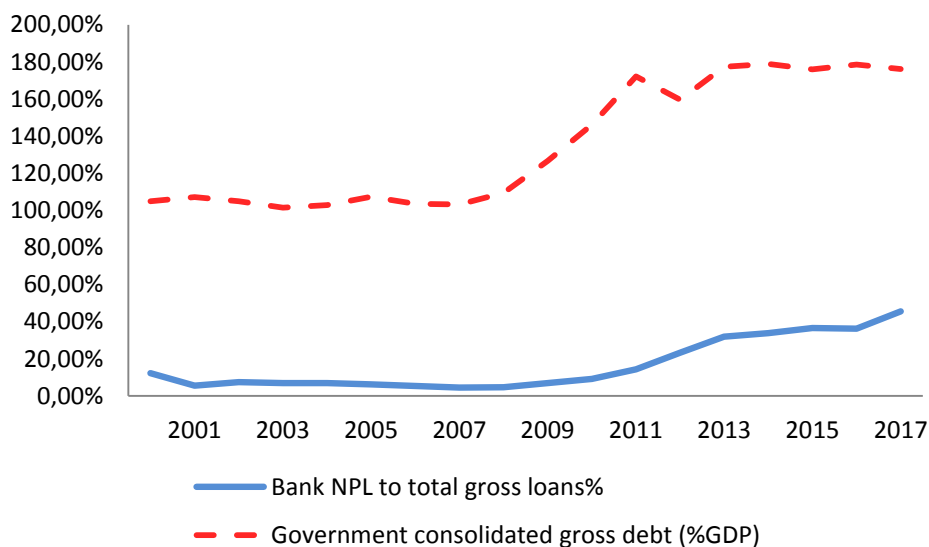
Όταν οι συνολικές δαπάνες του κράτους υπερβαίνουν τα συνολικά έσοδα ο κρατικός προϋπολογισμός είναι ελλειμματικός, έτσι η κυβέρνηση χρηματοδοτεί τα ελλείμματα μέσω δανεισμού για να καλύψει τις τρέχουσες ανάγκες της. Αν ο κρατικός προϋπολογισμός εμφανίζει συνεχόμενα ελλείμματα, αυτό έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση του δημοσίου χρέους. Με άλλα λόγια, «το απόθεμα **δημόσιο χρέος** σε μία χρονική στιγμή t αντιπροσωπεύει το σύνολο των συσσωρευμένων στο παρελθόν ελλειμμάτων του κρατικού προϋπολογισμού μέχρι και την περίοδο t , δηλαδή:

$$D_t = \sum_{-\infty}^t d t \quad (4)$$

όπου D_t είναι η μεταβλητή του δημοσίου χρέους την χρονική στιγμή t και $\sum_{-\infty}^t d t$ είναι το άθροισμα των ελλειμμάτων του κρατικού προϋπολογισμού μέχρι την περίοδο t . (Κατσιμπής, 1999, σσ. 25-26)

Σύμφωνα με την διεθνή αρθρογραφία^{24,33,36}, υπάρχουν δύο κανάλια μετάδοσης της κρίσης χρέους στον τραπεζικό τομέα. Αρχικά, η επιδείνωση των δημόσιων οικονομικών, ήτοι διόγκωση του δημοσίου χρέους, θέτει ένα “ανώτατο όριο” αξιολόγησης της φερεγγυότητας των εθνικών τραπεζών στις διεθνείς αγορές (Reinhart και Rogoff, 2010). Με αποτέλεσμα οι τράπεζες να αντιμετωπίζουν προβλήματα ρευστότητας, εξαιτίας της αδυναμίας τους να αντλήσουν χρηματοδότηση από τις αγορές, ώστε να εξυπηρετήσουν τα χρέη τους. Στο πλαίσιο αυτό, οι τράπεζες μειώνουν τον εσωτερικό δανεισμό και ως εκ τούτου παρατηρείται μείωση των νέων επενδύσεων αλλά και οι ιδιώτες και οι επιχειρήσεις με υφιστάμενες οφειλές αδυνατούν να αναχρηματοδοτήσουν τα δάνεια τους.

Επιπλέον, η αύξηση του δημοσίου χρέους οδηγεί τις εθνικές κυβερνήσεις σε λήψη δημοσιονομικών μέτρων εξυγίανσης των δημοσίων οικονομικών, πολιτικές λιτότητας, ιδίως με περικοπές των κοινωνικών δαπανών, αύξηση του φορολογικού βάρους, μειώσεις μισθών και απολύσεις σε ιδιωτικό και δημόσιο τομέα (Perotti, 1996). Στην πράξη αυτό σημαίνει, μείωση του διαθέσιμου πραγματικού εισοδήματος των νοικοκυριών έχοντας ως συνέπεια την αδυναμία εξυπηρέτησης των οφειλών τους. Με βάση τα παραπάνω, παρατηρούμε μια θετική σχέση μεταξύ της μεταβλητής του δημοσίου χρέους και των μη εξυπηρετούμενων δανείων, καθώς η αύξηση του δημοσίου χρέους συνδέεται με χειροτέρευση της οικονομικής κατάστασης των ατόμων και επομένως υψηλότερα ποσοστά επισφαλών δανείων.

Γράφημα 5 Η εξέλιξη Δημοσίου Χρέους- ΜΕΔ στην Ελλάδα

Σύμφωνα με το γράφημα 5, για την κατασκευή του οποίου χρησιμοποιήθηκαν δεδομένα από την ΠΤ²⁵ και την Ευρωπαϊκή Στατιστική Αρχή(Eurostat)²⁶, η διόγκωση του δημόσιου χρέους της ελληνικής οικονομίας συνέβαλε στην μεγάλη αύξηση των κόκκινων δανείων την περίοδο της κρίσης του 2008. Παρατηρούμε πως τα ποσοστά του χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ, ήταν ιδιαίτερα αυξημένα από τις αρχές της προηγούμενης δεκαετίας, αρχές του 2000. Ωστόσο, το ξέσπασμα της οικονομικής ύφεσης το διάστημα 2007-2008, προκάλεσε την ραγδαία άνοδο του δημοσίου χρέους και κατ' επέκταση οδήγησε σε αύξηση των ΜΕΔ από το 2008 και έπειτα. Πράγματι, όπως επιβεβαιώνετε και από το γράφημα, από την έναρξη της κρίσης μέχρι και το 2017 η καμπύλη του χρέους και των κόκκινων δανείων εμφανίζουν παρόμοια τάση εξέλιξης, γεγονός που καταδεικνύει την θετική σχέση που παρουσιάζουν οι εμπειρικές μελέτες. Το 2008 και τα δύο μεγέθη αυξάνονται απότομα, κάνοντας μια κορυφή με διαφορά φάσης δύο ετών, η μεν κόκκινη διακεκομμένη γραμμή το 2011(καμπύλη δημόσιο χρέους) και η δε μπλε γραμμή το 2013 (καμπύλη μη εξυπηρετούμενων δανείων). Το διάστημα 2013 με 2017, οι καμπύλες φαίνεται να ακολουθούν μια σχετικά πιο ομαλή και ήπια άνοδο, με τα δύο μεγέθη να καταγράφουν ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά σε σχέση με την εικόνα που διαμορφώθηκε την ίδια περίοδο στην υπόλοιπη Ευρώπη.

²⁵ <https://data.worldbank.org/indicator/FB.AST.NPER.ZS?locations=GR>

²⁶ <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tipsgo10&plugin=1>

Κεφάλαιο 4 : Μέτρα ρύθμισης και καταστολής του προβλήματος των μη εξυπηρετούμενων δανείων

Στις ενότητες που προηγήθηκαν, μελετήθηκε το περιβάλλον, η δομή και οι σημαντικότερες μακροοικονομικές μεταβλητές που επηρεάζουν το ύψος των κόκκινων δανείων. Στο κεφάλαιο αυτό θα παρουσιάσουμε τα μέτρα που χρειάζεται να εφαρμοστούν και οι πολιτικές που απαιτούνται να υιοθετηθούν προκειμένου να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα των ΜΕΔ σε εθνικό επίπεδο.

4.1 Μια ολοκληρωμένη στρατηγική αντιμετώπισης του φαινομένου

Το Μάρτιο του 2018 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε ένα πακέτο μέτρων για την αντιμετώπιση του υψηλού αποθέματος μη εξυπηρετούμενων δανείων στον Ευρωπαϊκό χώρο. Τα μέτρα αυτά στόχο έχουν την ενίσχυση της προόδου, που ήδη έχει επιτευχθεί προς την κατεύθυνση μείωσης των ΜΕΔ, όσο και την αποτροπή εμφάνισης νέων επισφαλών δανείων στους τραπεζικούς ισολογισμούς. Ενισχύοντας, τις προσπάθειες των κρατών μελών, των πιστωτικών ιδρυμάτων, των εποπτικών αρχών και της ΕΕ, οι οποίες έχουν κατορθώσει να μειώσουν τα υψηλά επίπεδα ΜΕΔ τα τελευταία χρόνια.²⁷

Επομένως, η αποτελεσματική διαχείριση του προβλήματος, μέσω μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής, αποτελεί την πλέον δραστική λύση για την άμεση και έγκαιρη αντιμετώπιση του φαινομένου των μη εξυπηρετούμενων δανείων (Hagan, 2003; Liu και Rosenberg, 2013). Η στρατηγική αυτή περιλαμβάνει ένα μείγμα συμπληρωματικών δράσεων πολιτικής σε τέσσερις βασικούς τομείς: α) την τροποποίηση του Κανονισμού(ΕΕ) 575/2013 ('CRR') για τις κεφαλαιακές απαιτήσεις των τραπεζικών ιδρυμάτων (εποπτικές πολιτικές), β) την αναμόρφωση του θεσμικού πλαισίου για την ταχύτερη ανάκτηση της αξίας ενυπόθηκων δανείων μέσω του εξωδικαστικού μηχανισμού (μεταρρυθμίσεις των πλαισίων αφερεγγυότητας και είσπραξης οφειλών), γ) την περαιτέρω ανάπτυξη των δευτερογενών αγορών, και δ) την προώθηση ενός σχεδίου δημιουργίας εταιριών διαχείρισης περιουσιακών στοιχείων (μακροπροληπτικές λύσεις).²⁸

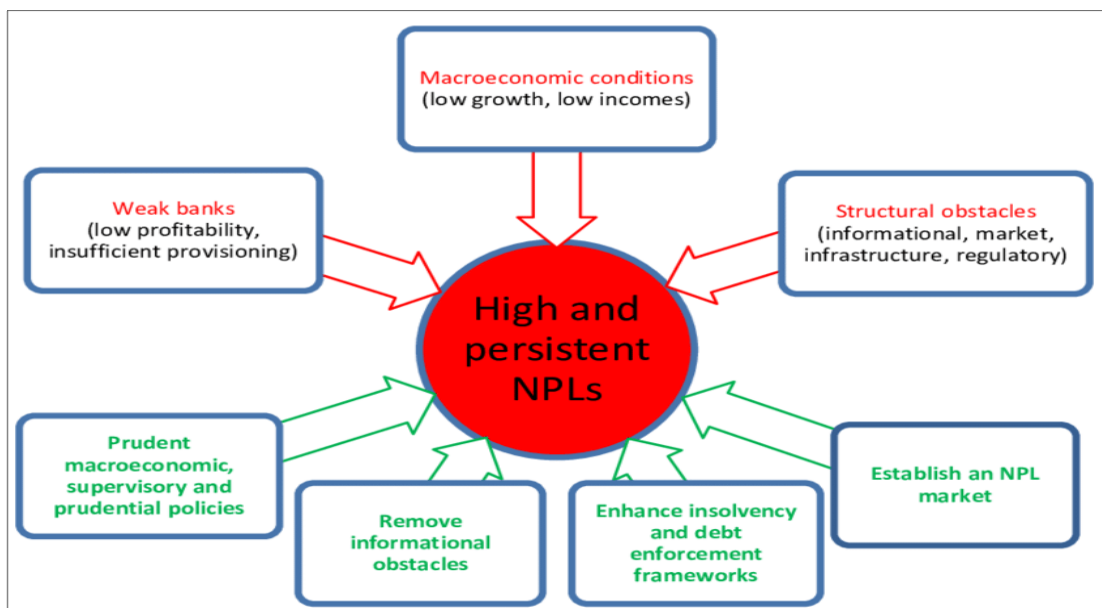
Η εικόνα 4 παρουσιάζει τα μέτρα που πρέπει να εφαρμοστούν για την αντιμετώπιση των υψηλών επιπέδων μη εξυπηρετούμενων δανείων καθώς και τα διαρθρωτικά

²⁷ https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/financial-supervision-and-risk-management/managing-risks-banks-and-financial-institutions/non-performing-loans-npls_en

²⁸ <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2017/07/11/conclusions-non-performing-loans/>

εμπόδια που υπάρχουν και αναστέλλουν την ολοκλήρωση αυτής της διαδικασίας. Στις ενότητες που ακολουθούν περιγράφονται αναλυτικότερα οι ανωτέρω προτάσεις.

Εικόνα 4 Strategy to Address the Obstacles to NPL Resolution

Πηγή: Problem Loans in the Caribbean: Determinants, Impact and Strategies for Resolution - Scientific Figure on Research Gate. Available from: https://www.researchgate.net/figure/Strategy-to-Address-the-Obstacles-to-NPL-Resolution_fig13_323664630 [accessed 12 Feb, 2019]

4.1.2 Εποπτικές πολιτικές

Εξασφάλιση κεφαλαιακών απαιτήσεων. Η διασφάλιση επαρκούς κάλυψης των ζημιών από τις τράπεζες για μελλοντικά μη εξυπηρετούμενα δάνεια καθίσταται αναγκαίο μέτρο περιορισμού του προβλήματος. Επομένως, η χορήγηση δανείων θα πρέπει να συνοδεύεται από την δημιουργία προβλέψεων, ούτως ώστε οι τράπεζες να μην βρεθούν εκτεθειμένες στον πιστωτικό κίνδυνο και επιδεινώσουν την οικονομική τους κατάσταση. Προκειμένου να αποφευχθούν τέτοιου είδους προβλήματα, η Επιτροπή πρότεινε την τροποποίηση του κανονισμού για τις κεφαλαιακές απαιτήσεις (CRR), που οφείλουν να διακρατούν τα πιστωτικά ιδρύματα. Η πρόταση θεσπίζει κοινά ελάχιστα επίπεδα κεφαλαιακών αποθεμάτων²⁹ για όλα τα εποπτευόμενα πιστωτικά ιδρύματα που λειτουργούν μέσα στα Ευρωπαϊκά πλαίσια. Στην περίπτωση που κάποια τράπεζα δεν συμμορφωθεί με τις διατάξεις του κανονισμού, θα εφαρμόζονται

²⁹ Από 1^η Ιανουαρίου 2019 η συνολική απαίτηση αποθεμάτων ασφαλείας αυξήθηκε, το απόθεμα ασφαλείας διατήρησης κεφαλαίου αυξήθηκε σε 2,5% των σταθμισμένων στοιχείων ενεργητικού από 1,875%.

αφαιρέσεις από τα ίδια κεφάλαια της. Τα ελάχιστα επίπεδα κεφαλαίων θα λειτουργούν ως **νόμιμη προληπτική εγγύηση**, για τα νεοχορηγηθέντα δάνεια που θα καθίστανται μη εξυπηρετούμενα όπως αναφέρετε χαρακτηριστικά στην πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Υποχρέωση των τραπεζών να δημιουργούν ένα πλάνο εσωτερικής διαχείρισης των ΜΕΔ. Τα πιστωτικά ιδρύματα θα πρέπει να σχεδιάζουν εσωτερικά εξατομικευμένα πλάνα διαχείρισης, μέσω των οποίων θα καθορίζονται οι κανόνες και οι πολιτικές για την επίλυση των επισφαλών δανείων. Το σχέδιο αυτό θα περιλαμβάνει μέτρα όπως, τον διαχωρισμό των εξυπηρετούμενων από τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια. Επίσης, την δημιουργία ειδικών εργαλείων για την άμεση αναγνώριση οφειλών που καθίστανται ληξιπρόθεσμες. Ακόμη, την ανάπτυξη προγραμμάτων βαθμολόγησης και ταξινόμησης του κινδύνου όπως επίσης και την συμμετοχή ειδικών μονάδων για την αξιολόγηση των οικονομικών δυσκολιών που τυχόν αντιμετωπίζουν οι πελατών τους, ώστε να υιοθετούνται τα κατάλληλα και βιώσιμα μέτρα άρσης του προβλήματος.³⁰

Ενίσχυση του πλαισίου δημοσιοποίησης στοιχείων. Η ενίσχυση της διαδικασίας αυτής θα επιτευχθεί μέσω λεπτομερών αναφορών και εκθέσεων από τις αρμόδιες εποπτικές αρχές. Οι εκθέσεις αυτές θα παρουσιάζουν δεδομένα σχετικά με την πορεία εξέλιξης των δανειακών χαρτοφυλακίων και την αποτελεσματικότητα του επιχειρησιακού μοντέλου που εφαρμόζουν τα πιστωτικά ιδρύματα, τα οποία εμφανίζουν υψηλά επίπεδα μη εξυπηρετούμενων δανείων.

4.1.3 Μεταρρυθμίσεις των πλαισίων αφερεγγυότητας και είσπραξης οφειλών

Αναδιάρθρωση του χρέους. Η αναδιάρθρωση του χρέους αποτελεί ένα μέτρο για την ανάκτηση της ικανότητας αποπληρωμής των οφειλετών, καθώς επιτρέπει στους δανειολήπτες να επαναδιαπραγματευθούν τους όρους της δανειακής σύμβασης και να τους προσαρμόσουν σύμφωνα με την τρέχουσα οικονομική τους κατάσταση. Η αναδιάρθρωση του χρέους μπορεί να ολοκληρωθεί είτε μέσω της δικαστικής

³⁰ Σύμφωνα με την ΠΕΕ 42/30.05.2014: βασικό στοιχείο της στρατηγικής διαχείρισης ανοιγμάτων σε καθυστέρηση (ΣΔΚ) αποτελεί η κατάλληλη κατηγοριοποίηση και ανάλυση του χαρτοφυλακίου δεδομένου ότι επιτρέπει στα ΠΙ να επιλέγουν και να προσαρμόζουν με βέλτιστο τρόπο διαφορετικές λύσεις διαχείρισης σε διαφορετικούς τομείς του δανειακού χαρτοφυλακίου. Για το σκοπό αυτό, τα ΠΙ προβαίνουν, τουλάχιστον στα εξής: α) Θεσπίζουν συνεπή και σαφή κριτήρια (όπως ο σκοπός της χορήγησης, το νόμισμα, το επιτόκιο κτλ) για να κατηγοριοποιούν κάθε χαρτοφυλακίου και υπό-χαρτοφυλακίου, αναπτύσσοντας κατάλληλες μεθοδολογίες, β) Αναλύουν περαιτέρω κάθε υπό-χαρτοφυλακίου, αναλόγως του χρόνου καθυστέρησης και του κινδύνου αθέτησης, λαμβάνοντας υπόψη την προοπτική είσπραξιμότητας με χρήση δεδομένων ειδικής πιστοληπτικής αξιολόγησης για δανειολήπτες υψηλού κινδύνου και εσωτερικής συμπεριφοράς αξιολόγησης, ειδικά για τους σκοπούς της ΣΔΚ.

διαδικασίας είτε μέσω του εξωδικαστικού συμβιβασμού ή ενός συνδυασμού αυτών. Η αναμόρφωση του εξωδικαστικού πλαισίου, μέσω διάφορων ενισχυτικών μέτρων όπως την διαμεσολάβηση και την διαιτησία, την δημιουργία μιας συνεργατικής επιτροπής, την συμμετοχή των πιστωτών στην διαμόρφωση του πλάνου αναδιάρθρωσης χρέους και η χρήση της πλειοψηφικής μεθόδου λήψης αποφάσεων, αποτελεί πρωταρχικής σημασίας στόχο για την αντιμετώπιση του προβλήματος των ΜΕΔ. Βάση της διεθνούς πρακτικής, η μέθοδος αυτή παράγει τα πιο γρήγορα και πιο αποδοτικά αποτελέσματα, συγκριτικά με την εφαρμογή της δικαστικής διαδικασίας.

Σύμφωνα με τις οδηγίες του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου(2017) τα πιστωτικά ιδρύματα θα πρέπει να επιλέγουν την χρήση ενός συνδυασμός αυτών των δύο πρακτικών για την αναδιάρθρωση χρεών. Αναλυτικότερα, οι τράπεζες οφείλουν να δημιουργούν ένα πλάνο αναδιάρθρωσης της οφειλής σε συνεργασία με τον δανειολήπτη, το οποίο έπειτα να χρειάζεται μόνο την έγκριση του δικαστηρίου, χωρίς να εμπλέκεται αυτό στην διαδικασία σχεδιασμού. Το μέτρο αυτό γεννά θετικά αποτελέσματα, διότι επιτρέπει μια πιο εξατομικευμένη προσέγγιση, η οποία καλύπτει πληρέστερα τις ανάγκες κάθε ξεχωριστής περίπτωσης και συνεπώς καθίσταται πιο ευέλικτη και προσαρμοστική στο σύγχρονο μεταβαλλόμενο οικονομικό περιβάλλον. Η μέθοδος αυτή έχει υιοθετηθεί από τις ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο και είναι γνωστή ως “ προετοιμασμένη εργασία” (prepack), ενώ ορισμένες χώρες τις ΕΕ έχουν αναπτύξει παρόμοιες μεθόδους.

Δυνατότητα ταχύτερης εξωδικαστικής ανάκτησης αξία εξασφαλισμένων δανείων. Η πρόταση της Επιτροπής παράσχει στους δανειστές και στους δανειολήπτες έναν αποτελεσματικό και ασφαλή μηχανισμό για την ανάκτηση της αξίας των εγγυημένων δανείων, στην περίπτωση που ο οφειλέτης αθετήσει την δανειακή σύμβαση. Σύμφωνα με την πρόταση, η εξωδικαστική εκτέλεση των ασφαλειών αφορά μόνο τα δάνεια που χορηγούνται σε επιχειρήσεις, υπό την προϋπόθεση ότι η επιχείρηση έχει συναίνεση σε αυτό κατά την σύναψη της δανειακής συμφωνίας. Εξαιρούνται από την διαδικασία τα καταναλωτικά δάνεια. Στην πράξη αυτό σημαίνει απλούστευση της διαδικασίας του εξωδικαστικού συμβιβασμού, γεγονός που θα επιτρέψει στις τράπεζες ή σε κάθε άλλο ενέγγυο πιστωτή την ταχεία ανάκτηση της αξίας των εξασφαλίσεων, οι οποίες καλύπτουν δανειακές συμβάσεις που έχουν αθετηθεί, χωρίς την εμπλοκή της δικαστικής διαδικασίας.

4.1.4 Δευτερογενείς αγορές για την πώληση των ΜΕΔ

Ανάπτυξη δευτερογενών αγορών. Σύμφωνα με την πρόταση της Επιτροπής, η

περαιτέρω ανάπτυξη των δευτερογενών αγορών θα επιτευχθεί μέσω της εναρμόνισης των απαιτήσεων και της δημιουργίας μίας ενιαίας αγοράς, μέσω της οποίας θα καθίσταται ικανή η μεταφορά τραπεζικών δανείων σε τρίτους σε όλες τις χώρες της ΕΕ. Η προτεινόμενη οδηγία καθορίζει τις δραστηριότητες των πιστωτικών φορέων, ορίζει κοινούς κανόνες για την αδειοδότηση και την εποπτεία και επιβάλλει κανόνες δεοντολογίας σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση. Αυτό σημαίνει ότι οι φορείς που συμμορφώνονται με τους εν λόγω κανόνες μπορούν να δραστηριοποιούνται σε όλες τις χώρες της ΕΕ, χωρίς να απαιτείται έγκριση αδειοδότησης από κάθε κράτος-μέλος ξεχωριστά. Επιπλέον, οι αγοραστές τραπεζικών δανείων οφείλουν να ενημερώνουν τις αρχές όταν προβαίνουν σε τέτοιου είδους αγορές. Ενώ οι αγοραστές καταναλωτικών δανείων από τρίτες χώρες, υποχρεούνται να πραγματοποιούν τις συναλλαγές μέσω εξουσιοδοτημένων πιστωτικών φορέων της ΕΕ. Τέλος, η προστασία των καταναλωτών διασφαλίζεται με νομικές διασφαλίσεις και κανόνες διαφάνειας, έτσι ώστε η πώληση δανείων να μην θίγει τα νόμιμα δικαιώματα και συμφέροντα των δανειοληπτών.³¹

4.1.5 Μακροπροληπτικές λύσεις

Εταιρίες διαχείρισης περιουσιακών στοιχείων. Η πρόταση της Επιτροπής περιλαμβάνει επίσης, ένα τεχνικό μη δεσμευτικό σχέδιο στρατηγικής για τον τρόπο ίδρυσης εταιριών διαχείρισης περιουσιακών στοιχείων (ΕΔΠΣ). Το σχέδιο αυτό περιλαμβάνει τις κοινές αρχές, που αφορούν την σύσταση, την διακυβέρνηση και την λειτουργία των εταιριών διαχείρισης των περιουσιακών στοιχείων. Αναλυτικότερα, οι ΕΔΠΣ είναι εταιρίες στις οποίες μεταφέρονται τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια που διακρατούν τα τραπεζικά ιδρύματα μιας χώρας. Οι εταιρίες αυτές μπορεί να είναι είτε κρατικές είτε ιδιωτικές, σε περιόδους όμως οικονομικής κρίσης η χρηματοδότηση τους γίνεται κυρίως μέσω του δημοσίου, καθώς ο ιδιωτικός τομέας δεν διαθέτει τους οικονομικούς πόρους για να στηρίζει τέτοιες προσπάθειες. Η κύρια λειτουργία που επιτελούν, βασίζεται στην ανάκτηση της αξίας των περιουσιακών στοιχείων που διαχειρίζονται, το οποίο ορίζεται είτε ως μεγιστοποίηση των κερδών είτε ως ελαχιστοποίηση των ζημιών (Ingves, 2004). Επίσης, οι ΕΔΠΣ βοηθούν στην ενίσχυση της ρευστότητας των αγορών για τα ΜΕΔ.

Σημειωτέον, ένα από τα πιο καίρια σημεία που αφορούν την λειτουργία των ΕΔΠΣ, αποτελεί ο καθορισμός της τιμής του περιουσιακού στοιχείου το οποίο εξαγοράζουν. Εφόσον δεν υπάρχουν νομικά εμπόδια που να δυσκολεύουν την μεταφορά των ΜΕΔ

---

³¹ <https://www.eubusiness.com/topics/finance/npl>

προς την ΕΔΠΣ, η διαμόρφωση της τιμής αποτελεί τον πιο κρίσιμο παράγοντα στην ολοκλήρωση της διαδικασίας μεταφοράς. Καθώς η τιμή δεν προσδιορίζεται μέσω της αγοράς, η ΕΔΠΣ πρέπει να θέσει την τιμή μεταφοράς και αυτή έπειτα να γίνει αποδεκτή από την τράπεζα.

Βάση της διεθνούς πρακτικής, η τιμή μεταφοράς πρέπει να αντανακλά την πραγματική οικονομική αξία του περιουσιακού στοιχείου, δηλαδή να εκφράζει την φυσική-ενδογενή αξία του, και όχι την λογιστική του αξία η οποία θα είναι ενδεχομένως υψηλότερη, ειδικότερα σε περιόδους έξαρσης του φαινομένου των επισφαλών δανείων. Ενώ η πραγματική οικονομική αξία του είναι πιθανό να διαμορφωθεί σε χαμηλότερο επίπεδο σε σχέση με την τιμή που παρουσιάζει το περιουσιακό στοιχείο στην αγορά, εξαιτίας των δυσμενών οικονομικών συνθηκών.

4.1.6 Άλλα τραπεζικά εργαλεία επίλυσης των ΜΕΔ

Διαγραφή χρέους. Η μέθοδος της διαγραφής χρεών³² από τους τραπεζικούς ισολογισμούς, αποτελεί μια από τις πιο συνηθισμένες και απλές πρακτικές που υιοθετούνται από τα πιστωτικά ιδρύματα, ώστε να μειωθεί το απόθεμα των μη εξυπηρετούμενων δανείων. *«Αυτή η επιλογή προβλέπει την οριστική διαγραφή μέρους της συνολικής απαίτησης του πιστωτικού ιδρύματος, ώστε να διαμορφωθεί σε ύψος, που εκτιμάται ότι είναι δυνατό να εξυπηρετηθεί ομαλά.»*³³ Το μέτρο αυτό εφαρμόζεται πιο επισταμένα σε καιρούς ύφεσης σαν λύση έκτακτης ανάγκης. Επιπλέον, η εφαρμογή του μέτρου προϋποθέτει ότι οι τράπεζες διαθέτουν επαρκεί κεφαλαιακά αποθέματα και οι προβλέψεις που έχουν δημιουργήσει για τα δάνεια που χορηγούν είναι αρκετά υψηλές, ώστε να μπορούν να καλύψουν ενδεχόμενες ζημίες που θα προκύψουν από τις διαγραφές.

Επομένως, προκειμένου οι τράπεζες να μπορούν να κάνουν χρήση αυτής της μεθόδου, σε περιόδους όπου το ύψος το μη εξυπηρετούμενων δανείων είναι εξαιρετικά υψηλό, απαιτείται η εφαρμογή αυστηρότερων πρακτικών διαμόρφωσης προβλέψεων και υψηλό κεφαλαιακό δείκτη αποθεμάτων. Το ξέσπασμα της πρόσφατης οικονομικής κρίσης, βρήκε τις τράπεζες των ΗΠΑ και της Ευρώπης να διαθέταν πολύ χαμηλά επίπεδα κεφαλαιακών αποθεμάτων, γεγονός που εμπόδισε την υλοποίηση του μέτρου των διαγραφών σε πολλές περιπτώσεις (Ingves 2011).

³² Το 4^ο τρίμηνο του 2019 παρατηρήθηκε σημαντική μείωση στο απόθεμα των ΜΕΔ γεγονός που αποδίδεται κυρίως σε διαγραφές ληξιπρόθεσμων δανείων ύψους 0,9 δισεκ. ευρώ καθώς σε πωλήσεις ύψους 0,8 δισεκ. ευρώ.

³³ Όπως ορίζεται από την ΠΠΕ 42/30.05.2014

Άμεσες πωλήσεις περιουσιακών στοιχείων. Οι άμεσες πωλήσεις³³ αποτελούν μια ακόμη βασική μέθοδο διαχείρισης του φαινομένου των επισφαλών δανείων. Βάση του μέτρου αυτού, οι τράπεζες πωλούν τα περιουσιακά τους στοιχεία σε αντισυμβαλλόμενους, που είναι είτε άλλα πιστωτικά ιδρύματα είτε διάφορα είδη επενδυτικών κεφαλαίων. Η πωλήτρια τράπεζα οφείλει να παράσχει την απαιτούμενη πληροφόρηση σχετικά με το προς πώληση περιουσιακό στοιχείο στον υποψήφιο αγοραστή, ούτως ώστε η συναλλαγή να ολοκληρωθεί κάτω από διαφανή και αδιάβλητες διαδικασίες.

Επιπλέον, το μέτρο αυτό καλύπτει την πώληση μίας δέσμης δανείων ή μεμονωμένων δανείων, ανάλογα με τις ανάγκες που χρειάζεται να καλύψει η τράπεζα και βάση της ζήτησης που εκδηλώνουν οι υποψήφιοι αγοραστές/επενδυτές. Για παράδειγμα, στην Ευρώπη εκτιμάται ότι οι πωλήσεις δανειακών χαρτοφυλακίων ανήλθαν σε € 104 δισεκατομμύρια για το έτος 2015, με το 66% από τις πωλήσεις αυτές να αφορούν επισφαλή ενυπόθηκα δάνεια που εξασφαλιζόνταν από κατοικίες και εμπορικά ακίνητα (Deloitte 2017).

Τιτλοποιήσεις. «*Η τιτλοποίηση είναι μια διαδικασία με βάση την οποία χρηματοοικονομικά στοιχεία με ομοειδή χαρακτηριστικά, όπως δάνεια, απαιτήσεις, δικαιώματα, καθώς και άλλα σχετικά στοιχεία μειωμένης ρευστότητας, που βρίσκονται στο χαρτοφυλάκιο χρηματοπιστωτικών ή μη οργανισμών, χρησιμοποιούνται ως εξασφάλιση για την έκδοση τίτλων.*» (Σαπουντζόγλου & Πεντόνης, 2009, σ. 429)

Η τιτλοποίηση των ΜΕΔ αποτελεί μια σύνθετη πρακτική αντιμετώπισης τους. Η μέθοδος αυτή δίνει την δυνατότητα στις τράπεζες να πωλούν/εκχωρούν τα περιουσιακά τους στοιχεία σε μια Εταιρία Ειδικού Σκοπού (ΕΕΣ), η οποία εκδίδει χρεόγραφα, χρησιμοποιώντας ως εξασφάλιση τις εκχωρηθείσες απαιτήσεις. Επιπλέον να αναφέρουμε ότι τα τιτλοποιηθέντα στοιχεία χάνουν την λογιστική υπόσταση τους από τους τραπεζικούς ισολογισμούς και επομένως παύουν να έχει τα δικαιώματα των στοιχείων αυτών, σύμφωνα με την παραδοσιακή πρακτική. Πιο πρόσφατες μέθοδοι τιτλοποίησης, καθιστούν δυνατή την μεταφορά/πώληση του υποκείμενου πιστωτικού κινδύνου, μέσω πιστωτικών παραγώγων, χωρίς η τράπεζα να πουλάει το ίδιο το περιουσιακό στοιχείο.

Υπάρχουν τρεις βασικές δομές τιτλοποίησης των ΜΕΔ: α) η τυπική δομή με γραμμή

ρευστότητας, μέσω της οποίας προβλέπετε η παροχή ρευστότητας στην περίπτωση που οι αναμενόμενες ταμειακές ροές δεν επαληθευτούν. β) Η μικτή δομή με πάγια διευκόλυνση, η οποία στηρίζει την συναλλαγή της τιτλοποίησης προσφέροντας επαρκή πιστωτική βοήθεια στο ενδεχόμενο ταμειακής ανεπάρκειας. γ) Και η μικτή δομή με εξασφαλίσεις, στην οποία ο κίνδυνος οι ταμειακές ροές της συναλλαγής να μην πραγματοποιηθούν καλύπτεται από πρόσθετες εξασφαλίσεις.

Από την εφαρμογή της τιτλοποίησης απορρέουν σημαντικά οφέλη για τους πιστωτικούς οργανισμούς, καθώς τους δίνει την δυνατότητα να αντλήσουν κεφάλαια ώστε να καλύψουν τις ανάγκες ρευστότητας. Επίσης, η πρόσβαση σε διαφοροποιημένες πηγές ρευστότητας συνεπάγεται μεγαλύτερη ασφάλεια απέναντι στους υποκείμενους κινδύνους. Ακόμη μέσω της τιτλοποίησης οι τράπεζες έχουν την ικανότητα εκχωρήσουν τα προβληματικά στοιχεία του ενεργητικού τους- πουλώντας τα ΜΕΔ- γεγονός που συνεπάγεται την μεταφορά του πιστωτικού κινδύνου. Στην περίπτωση αυτή, μέρος των οικονομικών πόρων που διακρατούσαν για να ασφαλιστούν απέναντι στον πιστωτικό κίνδυνο, αποδεσμεύονται και μπορούν άμεσα να τα διαθέσουν στην αγορά συμμετέχοντας σε πιο συμφέρουσες και αποτελεσματικές επενδύσεις.

Τέλος, η μέθοδος της τιτλοποίησης μπορεί να εφαρμοστεί σε συνδυασμό με άλλα μέτρα αντιμετώπισης του προβλήματος των μη εξυπηρετούμενων δανείων, όπως τις εταιρίες διαχείρισης περιουσιακών στοιχείων, ιδίως τις δημόσιες ΕΔΠΣ. Η επιλογή πιο παραγοντικών λύσεων, συνδυάζοντας πολιτικές και μέτρα τα οποία μπορούν να παράξουν άμεσα και παραγωγικά αποτελέσματα, καθίσταται αναγκαία οδός προς την κατεύθυνση περιορισμού του προβλήματος των ΜΕΔ.

Κεφάλαιο 5: Επίλογος

5.1 Συμπεράσματα

Στην ανάλυση που προηγήθηκε, μελετήθηκαν και αναλύθηκαν εκείνοι οι μακροοικονομικοί παράγοντες που φαίνεται πως επηρέασαν βαθύτερα την διόγκωση του ποσοστού των ΜΕΔ σε εθνικό επίπεδο. Πιο συγκεκριμένα, μέσω της διαγραμματικής απεικόνισης των μεταβλητών του ΑΕΠ, της ανεργίας, του πληθωρισμού και του δημοσίου χρέους ως προς το ποσοστό των ΜΕΔ, αντανακλάται η συσχέτιση που εμφανίζουν τα μεγέθη αυτά. Στην πράξη, γίνεται φανερό πως η χειροτέρευση των συνθηκών της πραγματικής οικονομίας, μετά το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης, δηλαδή η αύξηση της ανεργίας, η μείωση του ΑΕΠ και η εκτόξευση του δημοσίου χρέους συνομολόγησαν στο να τεθεί εκτός τροχιάς η πορεία αύξησης του ποσοστού των ΜΕΔ.

Ωστόσο, σύμφωνα με την προσωπική μου εκτίμηση, ο παράγοντας που επηρέασε πιο άμεσα και έντονα την αύξηση του μεγέθους των μη εξυπηρετούμενων δανείων είναι ο δείκτης της ανεργίας. Η τοποθέτησή μου αυτή στηρίζεται στην ανάλυση πως το εισόδημα από εργασία αποτελεί την κυριότερη και αμεσότερη πηγή εσόδων για ένα μέσο νοικοκυριά. Εξαιτίας της κρίσης, οι επιχειρήσεις προέβησαν σε απολύσεις με αποτέλεσμα το ποσοστό της ανεργίας να αυξηθεί σημαντικά. Αυτομάτως, χιλιάδες πολίτες βρέθηκαν χωρίς δουλειά και επομένως χωρίς εισόδημα, με το κράτος να αδυνατεί να στηρίζει με επιδόματα και οικονομικές ενισχύσεις ένα τόσο μεγάλο κύμα ανέργων. Η μείωση των εισοδηματικών ροών, εξαιτίας της απώλειας της εργασίας, οδήγησε σε αδυναμία εκ μέρους των νοικοκυριών να μείνουν συνεπείς στις συναλλακτικές υποχρεώσεις με αποτέλεσμα ένας συνεχώς αυξανόμενος όγκος δανειακών συμβάσεων να καθίσταται μη εξυπηρετούμενος.

Επίσης, μικροοικονομικοί παράγοντες, δηλαδή εξειδικευμένοι τραπεζικοί παράγοντες, όπως ο πιστωτικός κίνδυνος, ο ηθικός κίνδυνος, η πιστωτική επέκταση και το μοντέλο διοίκησης των τραπεζικών ιδρυμάτων συνέβαλαν στην διόγκωση του ποσοστού των ΜΕΔ σε εθνικό επίπεδο σύμφωνα με την διεθνή βιβλιογραφία. Πιο αναλυτικά, κατά τον σχεδιασμό των μοντέλων διοίκησης των τραπεζών η υποβάθμιση του πιστωτικού κινδύνου οδήγησε στην ανάληψη ριψοκίνδυνων τραπεζικών εργασιών, αυξάνοντας έτσι τον ηθικό και πιστωτικό κίνδυνο που ενείχαν οι δραστηριότητες αυτές. Το αποτέλεσμα ήταν οι τράπεζες να εμφανίζουν ζημιογόνους ισολογισμούς, έλλειψη

ρευστότητας, απώλεια της εμπιστοσύνης από τις διεθνείς αγορές, μεγάλο κόστος διατραπεζικού δανεισμού και υψηλά επίπεδα ΜΕΔ αδυνατώντας να χρηματοδοτήσουν την εγχώρια οικονομία και επομένως την προοπτική ανάπτυξης και σε πολλές περιπτώσεις να απειληθεί και η ίδια η βιωσιμότητά τους.

Το οικονομικό αυτό πλαίσιο σε συνδυασμό με τα κενά που παρουσίασε το θεσμικό περιβάλλον της χώρας, ήτοι έλλειψη εξειδικευμένου δικαστικού προσωπικού, καθυστερήσεις σε όλα τα στάδια της δικαστικής διαδικασίας, η μεγάλη γραφειοκρατία και η έλλειψη εξορθολογισμού της κρατικής δομής, καθώς και η πολυπλοκότητα εφαρμογής των νομοθετικών κειμένων, ενίσχυσαν την προβληματική και επικίνδυνη ανοδική πορεία που παρουσίασε ο δείκτης των ΜΕΔ.

Συνολικά, η χειροτέρευση των μακροοικονομικών συνθηκών της οικονομίας σε συνδυασμό με την πτωτική πορεία που εμφάνισε η κερδοφορία του τραπεζικού τομέα, εξαιτίας της συρρίκνωσης της πιστωτικής επέκτασης και της μείωσης των εσόδων από τοκοφόρες και μη τραπεζικές εργασίες, καθήλωσε την αγορά σε ύφεση για μια δεκαετία. Οι επιπτώσεις ήταν δραματικές τόσο σε οικονομικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο, καθώς ο φαύλος κύκλος της κρίσης έκοβε κάθε ανάσα ανάκαμψης. Οι εθνικές αρχές μαζί με την ευρωπαϊκή εποπτεία προσπάθησαν να σπάσουν τις αλυσίδες του γόρδιου δεσμού της ύφεσης, ακολουθώντας πρακτικές και λύσεις που άλλοτε παρήγαγαν αποτελέσματα και άλλοτε όχι. Αξίζει να σημειωθεί, πως πολλά από τα μέτρα που εφαρμόστηκαν εγείρουν έντονους προβληματισμούς περί κοινωνικής δικαιοσύνης και προστασίας των αδυνάτων.

Επομένως, η ενίσχυση της εμπιστοσύνης απέναντι στο τραπεζικό σύστημα και η βελτίωση της ποιότητας των στοιχείων του ενεργητικού των τραπεζών μπορούν να συμβάλλουν στην αποτελεσματικότερη διαχείριση του υψηλού αποθέματος των ΜΕΔ. Επίσης, η συνδρομή των εθνικών αρχών και των Ευρωπαϊκών θεσμών στις προσπάθειες των τεσσάρων συστημικών τραπεζών είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με της επιτυχή αντιμετώπιση του προβλήματος των ΜΕΔ. Η υιοθέτηση και εφαρμογή μιας ολοκληρωμένης και συστημικής λύσης για τα ΜΕΔ, κρίνεται υψίστης σημασίας για την ανάκαμψη του τραπεζικού τομέα, ώστε να μπορέσει να στηρίξει την πρόοδο που σημειώνει η ελληνική οικονομία και να διατηρήσει τους θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης των τελευταίων ετών.

5.2 Πρόσφατες εξελίξεις

Η πρόοδος που έχει σημειωθεί τα τελευταία χρόνια ως προς την μείωση του όγκου των ΜΕΔ³⁴ σε εθνικό επίπεδο είναι σημαντική. Η στρατηγική που ακολουθήθηκε μέχρι στιγμής για την διαχείριση των κόκκινων δανείων στηρίχθηκε σε τρεις βασικούς άξονες.

Στον πρώτο άξονα έγιναν προσπάθειες για την αναβάθμιση του θεσμικού και εποπτικού πλαισίου των τραπεζών. Χαρακτηριστικά, συστάθηκαν ειδικές μονάδες διαχείρισης των ΜΕΔ, ταξινόμησαν τα χαρτοφυλάκια των ΜΕΔ και θεσπίστηκαν εξειδικευμένες διαδικασίες εσωτερικού ελέγχου. Επίσης, θετική εξέλιξη αποτελεί η υιοθέτηση εκ μέρους των τραπεζών λύσεων μακροπρόθεσμου χαρακτήρα³⁵ για τα ΜΕΔ, όπως παράταση της διάρκειας αποπληρωμής του δανείου, μερική διαγραφή χρεών, πρόσθετη εξασφάλιση κ.λπ. . Σε αντίθεση, με ρυθμίσεις βραχυπρόθεσμου ορίζοντα, οι οποίες κατά κανόνα δεν επιλύουν το πρόβλημα αλλά το μεταθέτουν για το μέλλον, δηλαδή καταβολή μόνο των τόκων, μείωση των τοκοχρεωλυτικών δόσεων, περίοδος χάριτος, κεφαλαιοποίηση των ληξιπρόθεσμων οφειλών κ.λπ..

Στον δεύτερο άξονα υιοθετήθηκαν μέτρα ώστε να ξεπεραστούν τα προβλήματα που σχετίζονταν με την ενεργητική διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Πιο αναλυτικά, καθορίστηκε το πλαίσιο των ηλεκτρονικών δημοπρασιών, διαμορφώθηκε το πλαίσιο του εξωδικαστικού συμβιβασμού για την ρύθμιση επιχειρηματικών οφειλών και δημιουργήθηκε ειδική πλατφόρμα για την αντιμετώπιση του ζητήματος των κοινών πιστούχων. Και ο τρίτος άξονας αφορά τις ενέργειες που θεσπίστηκαν για την ανάπτυξη της δευτερογενούς αγοράς. Προς την κατεύθυνση αυτή έχουν ήδη αδειοδοτηθεί και τεθεί σε λειτουργία 16 εταιρίες που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα, οι οποίες ελέγχονται από την ΤτΕ και υποχρεούνται να τηρούν αυστηρά τους κανόνες για την προστασία των καταναλωτών.

Κρίνεται, επομένως, επιτακτική η ανάγκη για τον σχεδιασμό και κατ' επέκταση την εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου σχεδίου δράσης, μέσου του οποίου θα ενισχυθεί η θετική προσπάθεια που έχουν επιτύχει μέχρι στιγμής τα πιστωτικά ιδρύματα.

³⁴ Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα στοιχεία του Σεπτεμβρίου του 2018, τα ΜΕΔ ήταν 2 δισεκ. ευρώ χαμηλότερα από το ποσό-στόχο και ανήλθαν σε 84,7 δισεκ. ευρώ. Ταυτόχρονα, οι τράπεζες κατάφεραν να επιτύχουν και το στόχο για τα δάνεια με καθυστέρηση άνω των 90 ημερών, τα οποία διαμορφώθηκαν κατά 1 δισεκ. ευρώ χαμηλότερα από το ποσό-στόχο, βάση της Έκθεσης της ΤτΕ για το 2018.

³⁵ Στην πλειονότητα των περιπτώσεων επιλέγεται η λύση της επιμήκυνσης του χρόνου αποπληρωμής και σπανιότερα της μείωσης του επιτοκίου και του διαχωρισμού του υπολοίπου οφειλής (*spilt balance*), όπως αναφέρει η Έκθεση της ΤτΕ για το 2018.

Λαμβάνοντας όμως υπόψη, πως ακόμη και με τους αναθεωρημένους επιχειρησιακούς στόχους που υιοθετήθηκαν από τον Σεπτέμβριο του 2018³⁶, η απόκλιση από τον μέσο όρο των χωρών της ΕΕ³⁷ είναι οξυμένη. Η ανομοιογένεια αυτή ανάμεσα στα κράτη-μέλη θέτει υπό αμφισβήτηση τον τρόπο λειτουργίας και δράσης της Ένωση για την αντιμετώπιση προβλημάτων όπως αυτό των ΜΕΔ σε ευρωπαϊκό επίπεδο και εγείρει έντονους προβληματισμούς για την βιωσιμότητα του μοντέλου λειτουργίας της ΕΕ.

Εν κατακλείδι, η παρούσα διπλωματική εργασία παρουσίασε και ανέλυσε την θεσμική, οικονομική και κοινωνική προέκταση του φαινομένου των μη εξυπηρετούμενων δανείων για την Ελληνική οικονομία, δίνοντας μια εικόνα του προβλήματος υπό το πρίσμα της οικονομικής κυρίως σκοπιάς. Αναφέρθηκαν οι παράγοντες που πυροδότησαν την έξαρση του φαινομένου και υπογραμμίστηκαν μια σειρά από μέτρα, τα οποία με την συνδρομή και την συνεργασία της πολιτείας, του τραπεζικού συστήματος και των Ευρωπαϊκών αρχών, θα μπορέσουν να αναχαιτίσουν την ανησυχητική και σε πολλές περιπτώσεις επικίνδυνη διάσταση που λαμβάνει το πρόβλημα των ΜΕΔ. Ένα μείγμα ανεξάρτητων πολιτικών αποφάσεων και μια κοινή και συντονισμένη προσπάθεια των ευρωπαϊκών και εθνικών δυνάμεων, θα αποτελέσει ένα ισχυρό και ηχηρό χτύπημα απέναντι στο κοινωνικοοικονομικό πρόβλημα των ΜΕΔ.

---

³⁶ Οι τράπεζες στοχεύουν σε μείωση των ΜΕΔ κατά 62% την περίοδο Ιουνίου 2018- Δεκεμβρίου 2021, διαμορφώνοντας το αναμενόμενο υπόλοιπο των ΜΕΔ στα 34,1 δισεκ. ευρώ στο τέλος του 2021. Τα ΜΕΔ ως ποσοστό του συνόλου των δανείων αναμένεται να μειωθούν σταδιακά και να φτάσουν στο 21,2% το 2021. Για την ίδια περίοδο, τα δάνεια σε καθυστέρηση άνω των 90 ημερών αναμένεται να μειωθούν κατά 67%, δηλαδή από 61 δισεκ. ευρώ τον Ιούνιο του 2018 σε 20,4 δισεκ. ευρώ το 2021, και το ποσοστό τους επί του συνόλου των δανείων αναμένεται να μειωθεί σε 12,7%. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των τραπεζών, το μεγαλύτερο μέρος της μείωσης θα επιτευχθεί κατά τα δύο τελευταία έτη, το 2020 και το 2021, βάση της Έκθεσης της ΤτΕ για το 2018.

³⁷ Ο μέσος όρος των ΜΕΔ στον ευρωπαϊκό χώρο κυμαίνεται σε ποσοστά κάτω του 4%.

Βιβλιογραφία-Αρθρογραφία

Ελληνική Βιβλιογραφία

---

1. Σπυρίδων Δ. Ψυχομάνης (2011) *Τραπεζικό Δίκαιο*, Εκδόσεις Σάκκουλα
2. Νικόλαος Β. Καραμούζης, Γκίκας Α. Χαρδούβελης (2011) *Από την διεθνή κρίση στην κρίση της Ευρωζώνης και της Ελλάδας: Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον;*, Εκδόσεις Λιβάνη
3. Philippe Askenazy, Daniel Cohen (2010) *Οικονομική κρίση: αίτια και προοπτικές*, Εκδόσεις Πόλις- Μπάμπης Παπαδημητρίου
4. Gregory N. Mankiw, Mark P. Taylor (2010) *Αρχές Οικονομικής Θεωρίας Με αναφορά στις Ευρωπαϊκές Οικονομίες Τόμος Β΄*, Εκδόσεις GUTENBERG- Ανδριάννα Σακκά, Θεόδωρος Λιανός
5. Κωνσταντίνος Ζαπουνίδης, Χρήστος Λεμονάκης (2009) *Ορισμός Χρηματοπιστωτικού Συστήματος: Διαχείριση Πιστωτικού Κινδύνου*, Εκδόσεις Κλειδάριθμος
6. Γεράσιμος Γ. Σαπουντζόγλου, Χαράλαμπος Ν. Πεντότης (2009) *Τιτλοποίηση: Τραπεζική Οικονομική Τόμος Α΄*, Εκδόσεις Γ. Μπένου
7. Κώστας Μελάς (2009) *Εισαγωγή στην Τραπεζική Χρηματοοικονομική Διοικητική*, Εκδόσεις Εξάντας
8. Gregory N. Mankiw (2002) *Μακροοικονομική Θεωρία Τόμος Α΄*, Εκδόσεις GUTENBERG-Νικηφόρος Σταματάκης, Αλέξανδρος Ι. Πανεθυμιτάκης
9. Γεωργίου Μ. Κατσιμπρή (1999) *Μακροοικονομική Θεωρία και Πολιτική Τόμος Α΄*, Εκδόσεις Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
10. Τράπεζα της Ελλάδος, Πράξεις Εκτελεστικής Επιτροπής 42/30.05.2014
https://www.bankofgreece.gr/BogDocumentPEE/%CE%A0%CE%95%CE%95_42_30_5_2014.pdf
11. Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση για τους Επιχειρησιακούς Στόχους Μη Εξυπηρετούμενα Ανοίγματα, 6 Σεπτεμβρίου 2018
https://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/Sept18_Report_Operational_Targets_for_NPEs_GR_Final.pdf
12. Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα/Τραπεζική Εποπτεία, Έγγραφο Κατεύθυνσης προς τις τράπεζες για τα ΜΕΔ
https://www.bankingsupervision.europa.eu/ecb/pub/pdf/guidance_on_npl.el.pdf
13. Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2018
<https://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/ekthdkth2018.pdf>

14. <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2017/07/11/conclusions-non-performing-loans/>
15. https://www.nbg.gr/greek/law-4224/Documents/%CE%95%CF%8D%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B5%CF%82_%CE%94%CE%B1%CF%80%CE%AC%CE%BD%CE%B5%CF%82_%CE%94%CE%B9%CE%B1%CE%B2%CE%AF%CF%89%CF%83%CE%B7%CF%82.pdf
16. http://www.keyd.gov.gr/fp_mainepil_3_katseli/
17. https://www.kodiko.gr/nomologia/document_navigation/57256/nomos-3869-2010
18. https://www.kodiko.gr/nomologia/document_navigation/78935/nomos-4224-2013
19. https://www.kodiko.gr/nomologia/document_navigation/509475/nomos-4605-2019
20. https://www.taxheaven.gr/pagesdata/PBO_Q4_GR_19_2_2019.pdf
21. https://www.taxheaven.gr/pagesdata/PBO_Q1_GR_29_5_2019.pdf
22. <https://www.bankofgreece.gr/Pages/default.aspx>

Ξενογλώσση Βιβλιογραφία

---

23. Nurhayati Hmid, Noor Asiah Ramli, Siti Aida Sheikh Hussin (2017) Efficiency measurement of the banking sector in the presence of non-performing loan, *American Institute of Physics*
24. Ahlem Selma Messai, Fathi Jouini (2013) Micro and Macro Determinants of Non-performing loans, *International Journal of Economics and Financial Issues*, pp.852-860
25. D. P. Louzis, A. T. Vouldis, V. L. Metaxas (2010) Macroeconomic and bank specific determinants of non-performing loans in Greece: A comprehensive study of mortgage, business and consumer loan portfolios, *Journal of Banking & Finance*
26. Nir Klein (2013) Non-Performing Loans in CESEE: Determinants and Impact on Macroeconomic Performance, *IMF Working Paper-WP/13/72*
27. Mwanza Nkusu (2011) Nonperforming Loans and Macrofinancial Vulnerabilities in Advance Economies, *IMF Working Paper- WP/11/161*
28. Roland Beck, Petr Jakubik, Anamaria PiloIU (2013) Non-Performing Loans What matters in addition to the economic cycle?, *ECB Working Paper*, No 1515
29. Peterson K. Ozili (2017) Non- performing loans and Financial Development: New Evidence, *MPRA Paper No. 75964*
30. Ibish Mazreku, Fisnik Morina, Valdrin Misiri, Jonathan V. Spiteri, Simon Grima (2018) Determinants of the Level of Non-Performing Loans in Commercial Banks of Transition Countries, *European Research Studies Journal* pp. 3-13/JEL code: G24, E5
31. Dimitrios Anastasiou, Efthymios Mike Tsionas, Helen Louri (2016) Determinants of non-performing loans: Evidence from Euro-area countries, *Financial Research Letters*
32. Roland Beck, Petr Jakubik, Anamaria PiloIU (2015) Key Determinants of Non-performing Loans: New Evidence from Global Sample, *Springer Science & Business Media New York*
33. PK Ozili (2015) How Bank Managers Anticipate Non-Performing Loans.

- Evidence from Europe, US, Asia and Africa, *MPRA Paper* No. 63681
34. Bruna Škarica (2013) Determinants of non-performing loans in Central and Eastern European countries, *Financial Theory and Practice, Institute of Public Finance*, vol. 38(1), pages 37-59
  35. Svetozar Tanasković, Maja Jadndrić (2015) Macroeconomic and Institutional Determinants of Non-performing Loans, *Journal of Central Banking Theory and Practice*, pp. 47-62
  36. Raphael Espinoza, Ananthakrishnan Prasad (2010) Nonperforming Loans in the GCC Banking System and their Macroeconomic Effects, *IMF Working Paper-WP/10/224*
  37. Vasiliki Makri, Athanasios Tsagkanos, Athanasios Bellas (2012) Determinants of Non-Performing Loans: The Case of the Eurozone, *PANOECONOMICUS*, 2, pp. 193-206
  38. Sofoklis D. Vogiazas, Eftychia Nikolaidou (2011) Investigating the Determinants of Nonperforming Loans in the Romanian Banking System: An Empirical Study with Reference to the Greek Crisis, *Hindawi Publishing Corporation Economic Research International*, Article ID 214689, 13 pages
  39. Oddvar Berge, Katrine Godding Boye (2007) An analysis of bank's problem loans, *Economic Bulletin* (Vol.78), pp. 65-76
  40. Shekhar Aiyar, Wolfgang Bergthaler, Jose M. Garrido, Anna Ilyina, Andreas Jobst, Kenneth Kang, Dmitriy Kovtun, Yan Liu, Dermot Monaghan, Marina Moretti (2015) A Strategy for Resolving Europe's Problem Loans, *IMF STAFF DISCUSSION NOTE-SDN/15/19*
  41. Patrizia Baudino, Hyuncheol Yun (2017) Resolution of non-performing loans-policy options, Financial Stability Institute, *FSI Insights on policy implementation* No 3-Bank for International Settlement
  42. M. Magnus, J. Deslandes, and C. Dias (2018) Non-performing loans in the Banking Union Stocktaking and challenges, *General for International policies* PE 614.491
  43. Katia Berti & Christian Engelen & Borek Vasicek (2017) A macroeconomic perspective on non-performing loans, " Quarterly Report on the Euro Area (QREA), Directorate General Economic and Financial Affairs (DG ECFIN), *European Commission*, vol. 16(1), pages 7-21, March
  44. <https://www.eubusiness.com/topics/finance/npl>
  45. <https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/financial->

[supervision-and-risk-management/managing-risks-banks-and-financial-institutions/non-performing-loans-npls_en](#)

46. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/07/11/banking-action-plan-non-performing-loans/>
47. <http://euronomist.blogspot.com/2014/04/the-irony-behind-npls-and-lending.html>
48. <https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2017/html/ecb.sp170531.en.html>
49. <https://www.ecb.europa.eu/press/inter/date/2017/html/ecb.in170705.en.html>
50. <https://www.worldbank.org/>
51. <https://ec.europa.eu/eurostat>